

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Mart 2025 · Sayı: 54

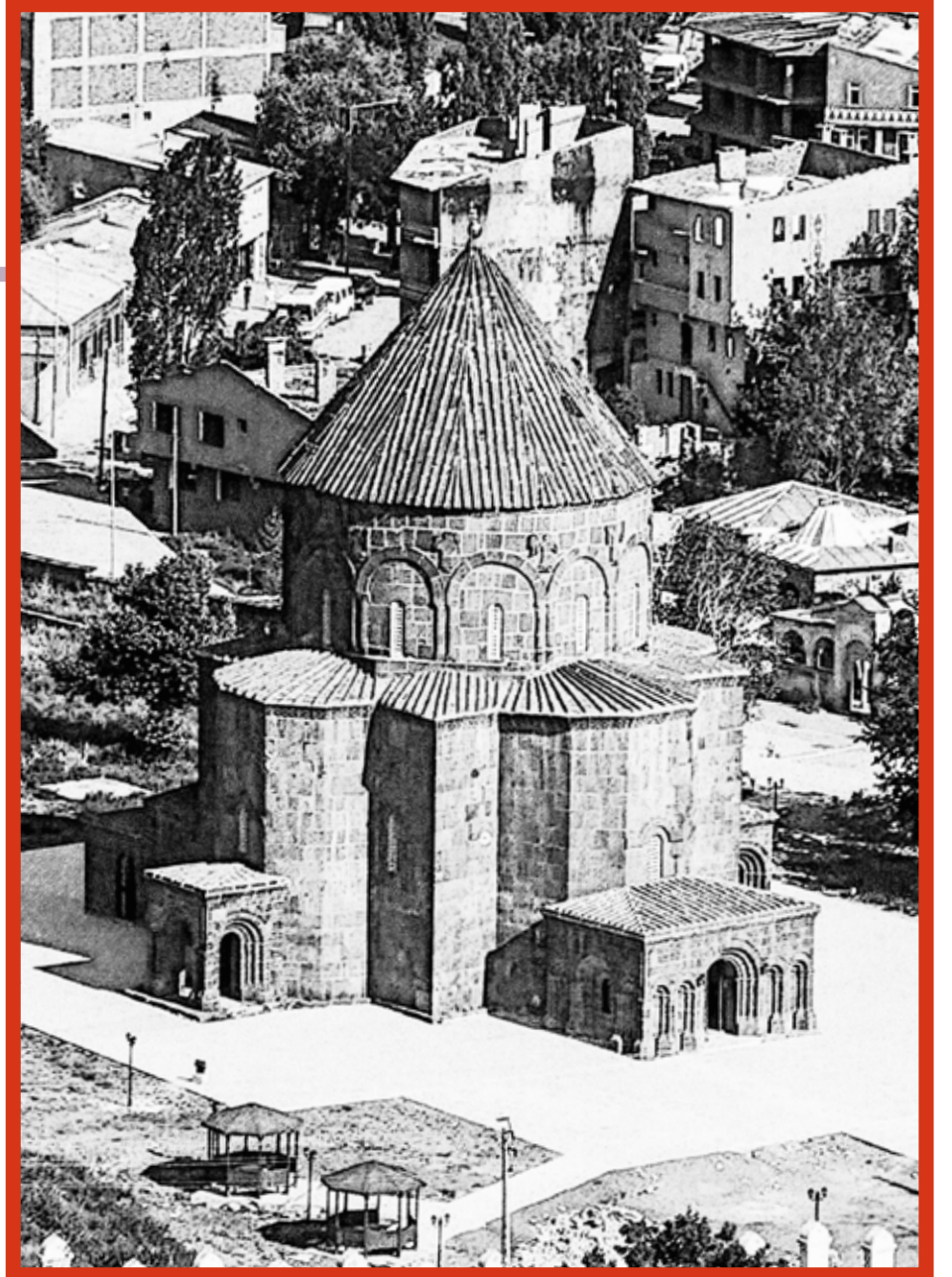

VE SONRA RUHUM GENİŞ OL, ÇOK GENİŞ,
YAŞAMI BAŞARABİLESİN DİYE

Kars Kümbet Camii

Anadolu'nun gecesi uzun süren serhat şehrinde türlü hikâyeler dinledim dengbejlerin dilinden. Yüreğiyle dili arasındaki mesafeyi hasret çoğaltan yanık sesleriyle kısaltmış insanların vadiler dolaşan Kars Çayı gibi hüznü türkülerıyla karlı dağlara karşı selama durduğunu gördüm âşık atışmalarında. Farklı medeniyetlerden kalma sabrın ve inancın birleştiriciliğinde tarihî gerçekliklere açıldı pencerelerim. Bir yanım kalenin heybetine sığınıp dinlendi, bir yanım Ebu'l Hasan Harakani Türbesi'nden feyzalıp güçlendi. Anadolu'da güneşin ilk ışıklarının vurduğu taş duvarlarımdan süzülen havayla içimde farklı dillerde ilahiler söylendi. Doruğunda en güzel efsaneleri saklayan Ağrı Dağı'nın eteklerinden koparılan bazalt taşlarıyla on bir asır evvel Bagratlı Krallığı döneminde Ermeni-Gürcü kilisesi olarak dört yapraklı yoncaya benzer biçimde örüldü duvarlarım. Kör kemerlerim üzerinde duran havariler, Hz. İsa'nın göğe yükselişine tanıklık eden şaşkınlıkları taşıdı yüzlerinde. İlk kez 1064'te camiye çevrildim, on iki kez farklı inançlara mabet oldum. Evliya Çelebi, beni Süleyman Efendi Camii diye andı. Doğu'nun Ayasofya'sıyım ben. Her taşımda bu topraklar üzerinde hüküm sürmüş medeniyetlerin ellerinin izini taşıdım.

Geçerken

Mart 2025 - Sayı: 54
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin Akduman

Editör
Emin Gürdamur

Yayın Koordinatörleri
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Sosyal Medya
Asuman Baran

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti

Kapak Resmi
Halime Karataş

Kapak Sözü
Rainer Maria Rilke

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşlemleri
Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik
dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No
Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
20.02.2025

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / AYDIN HIZ
SEN MİYDİN?

5 / RUKİYE SARAN AYDIN
AZİZ KILINMIŞ

8 / EYYÜP AKYÜZ
SINIRA ÖVGÜ

11 / ZEYNEP SAYMAN
AYAKÜSTÜ SORULAR

14 / HASİBE ÇERKO
TUHAF BİR KARŞILAŞMA

17 / MEHMET AYCI
ÇOK BASILIR AZ BULUNUR

18 / İBRAHİM TÖKEL
MODERNLİĞİ AŞMA TECRÜBESİ OLARAK
YAHYA KEMAL

22 / HÜSEYİN AHMET ÇELİK
HİKÂYENİN İÇİNİ DOLDURMAK

24 / ZEYNEP ONAR
GÖLGELERİN PEŞİNDEKİ ŞEHİR

26 / HACİRE BÜKÜM YILMAZ
BİR YAZI BİR ÇİZİ

27 / ÜMİT MERİÇ İLE SÖYLEŞİ
“HEP ÖĞRENMEK VE ÖĞRENDİKLERİMİ
BAŞKALARIYLA PAYLAŞMAK İSTERİM.”

30 / YASEMİN BAHAR
HIYABAN

33 / MEVLÜT UYANIK
ÜÇ TAVSİYE

34 / CANAN OLPAK KOÇ
HOŞ GELDİN EY ŞEHRİ RAMAZAN

36 / BAHTİYAR ASLAN
VAZGEÇMEK

39 / FATMA TÜRK
BAŞKA SESLER: BETTY PAOLİ

40 / FATMA ASİYE ŞENAT
PANZEHİR

42 / TUBA NUR UMUT
DİJİTAL AYAK İZİ

44 / SUAVİ KEMAL YAZGIÇ
CEMAL ŞAKAR'I OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

46 / MEHMET ÖNDER KARAKAŞ
SIKIŞMIŞ GERÇEKLİĞE DAİR:
“THE REMARKABLE LIFE OF IBELİN”

48 / MEHMET SEFA YILMAZ
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

İBELİNİN
GEÇMİŞİ

gecerkendergi

gecerken.com.tr

gecerkendergi@gmail.com

SEN MİYDİN?

AYDIN HIZ

Gelmesini istediği misafirleri olur insanların. Günler öncesinden hazırlıklar başlar. Tatlı telaşların taze heyecanlara bulaştığı koşuşturmalar birbirini takip eder. Acaba eksik bir şey kaldı mı kaygısı, onunla yeniden karşılaşmanın neşesine belenir. Gözümüzün yollara aktığı misafirimize sadece hanemizi açmayız, aynı zamanda gönlümüzün en müstesna yerini de hazırlarız. Özel kimseler için hazırlanmış ikramlarımızı, sunumlarımızı, odalarımızı, kılık kıyafetlerimizi, yiyeceklerimizi yeniden gözden geçirir, etrafı, köşe bucağı temizleriz. Onun gelişinden memnun olduğumuz gibi onun da bizden razı olmasını dileriz. Ayrılırken gönlünde bir hoşluk, yüzünde tatlı bir gülümseme, geldiğine ve bize misafir olduğuna memnun bir duyguyu yanında götürsün arzularız. Hatırında bir kahve tadı, dimağında anılar sergüzeşti kalsın isteriz.

İnsan hatıraların güzelliğiyle doldurmak ister hayat defterini.

Sen de bize öyle geliyorsun ramazan. Geliyorsun ve gündelik hayatın dışına çıkarıyorsun bizi. Rutinlerimizi bozup, yaşama, varlığa ve ölüme daha derin anlamlar katıyorsun. Seyahat çantanda misafir olduğun her kişiye özel hediyeler bırakıyorsun üstelik. Çocuk veya ihtiyar, kadın veya erkek fark etmeksizin herkes

bu hediyeğin özlemini taşıyor içinde. Özenle sarılmış kutunun üstünde bir iplik. İpliğin düğümü sadece hediye verilen kimsenin çözebileceği bir mühürle sırlanmış. Sırrı çözmek için hazır olmalı insan; hazırlanmalı. Örneğin temizlik yapmalı ilkin. Nadede çiçekler büyüten bir bahçıvan inceliğiyle işlemeli gönül bahçesini. Toprağını ilahi neşenin çimleneceği tohumlara hazırlamalı. Kalbini katılaştıran taşlardan, toprağını kirleten molozlardan, reyhan kokulu bitkilerine zarar veren kimyasal ve fiziksel atıklardan arındırmalı. Suyun en durusunu kullanmalı bahçesini yeşertmek için. İklimin en güzel havalarını gözetmeli. Doğum yakın; gökyüzünde hilali beklerken mübarek tohumun filizleneceği toprak da ona layık olmalı.

Ramazanın getirdiği hediyeği açmak için ruhuna besmele çektermeli insan.

Varlığını gözlerimizden önce burnumuzla hissederiz bu güzel hediyeğin. Ruhsal olanın kokusu yayılır evimize. Biz modern insanlar yapay kokuların işgaline maruz kaldık, suni tatlar ormanında yolumuzu kaybettik. Ruhumuza rehberlik edecek, ötelere esen bir rüzgârla bize semanın buğusunu indirecek bir atmosfere ihtiyacımız var. Ramazan bir anne kokusudur; hafızamızın en gizli yerlerini kendine mesken tutmuş bir

miski amber bahçesidir. Hatalarımızı, zaafılarımızı, günahlarımızı siler, o kokuyla yeniden doğar, yenileniriz adeta. Oruç sayesinde ilk önce ilahi atmosferin havasını soluruz. Belleğimizi kokular oluşturduğu için ruhlar âleminden bir ânı hatırlatır bize ramazanın hediyesi. Ait olduğumuz toprakları, ardından yeryüzüne düşüşümüzü, dünya yolculuğumuzu ve ruhumuzun dönmek için duyduğu arzuları... Ramazan bir kokudur her şeyden önce, ana yurdumuz olan cennete dönebilmek için takip edebileceğimiz bir izlek oluşturur bize. İnsan sevdiğinin kokusunu özler. Nasıl ki Yakup Peygamber “Ben Yusuf’un kokusunu alıyorum” diyerek dile getirdiyse özlemini, iyi bir mümin de ramazanın kokusunu hisseder ilkin. Ramazan göksel bir esintidir bir bakıma. Gönül ocağına ıtırılarını bırakacak bir atmosferdir. Efendimiz aleyhisselam, Cebrail gelmeden önce kokusunu almış vahyin. Rayiha, sözden önce gelir; havayı değiştirir, ilahi kelamın büyüsünü çoğaltır böylece. Kuran okuyan müminin güzel koktuğunu yine Peygamberimizin hadislerinden biliyoruz. Tıpkı dünyadan kendisine sevdiren üç şeyden birinin de koku olduğunu öğrendiğimiz gibi. Velilere bile içlerinde devirdikleri zikirlerle ve dillerinde çevirdikleri esmalara göre rayihalar ikram edilmiş. Fıtrattaki ilahi özün kokuyla kendini ifşa etmesi ne güzel bir incelik.

Tıpkı bitkilerde olduğu gibi. Çünkü koku, bitkilerin ruhudur. Her varlığa, ilahi özün esintisi dokunmuş olduğuna göre bitkilerden yayılan miskin kaynağı da semavi olmalıdır. Koku ilahi bir remizdir bu açıdan. İşaretlerin dili, kokuların izleğiyle şerh edilebilir ancak. Her çiçek esmanın teneffüsünden bir iz taşır; gülün payına da Peygamberimizin kokusu düşmüştür böylece.

Ramazan bir ses getirir bize hediye olarak. Sessizliğin diline aşına olanların duyabileceği bir nidadır bu. Kişiyi ilahi olandan önce kendine çağıran, kendisiyle buluşturan ve barıştıran bir sesleniştir. İnsan hediyeyle layık olabilmek için önce kulağının pasını silmeli, ilahi sedaya hazırlanmalıdır. Çünkü gürültü ormanında kendimizi kaybettik biz. Yalnızlığın ve sessizliğin kötü bir şey olduğunu öğrettiler bize. Öyle uzak düştük kendimize. Duyduğumuz her yalancı çağrıyla, ne yöne gideceğimizi bilemez hâlde, şaşkın ve bıçare kaldık ve içsel sesimizi duyamaz olduk. Modern hayat her şeyden önce bir gürültü çağlayanıdır. Kulağımızı, oradan beynimizi ve gönlümüzü işgal eden anlamsız fakat iştah açan ultrasonik uğultular şelalesidir bu çağ. İçimizdeki duru ırmakların şırıltısını duyamaz olduk. Fazlalıklardan kurtulmak ve ruhumuzu arındırmak için semavi membain ırmağında yıkanmalı duyularımız. İnsan kulaklarından aşılır çünkü. Gönül akordunu kaybetmiş kimse için ramazan bir sedadır; bütün azalarıyla birlikte ilahi tınıyı duyabileceği bir orkestradır. Teravihte uhrevi bir koro, itikâfta manevi bir solodur ramazan. Sahurda mahmur-

lu bir neva, iftarda dualarla yükselen bir nidadır.

Edadır ramazanın bize getirdiği hediyelerden biri de. Davranışlarımızı yeniden gözden geçirmek, tavırlarımıza incelik ve sadelik katmak için bir muaşerattır. Durursak düşeceğimiz söylendi bize. Yavaşlamanın kaybetmek olduğunu bellettiler. Oysa koşarak ve hızlanarak kaçırdık birçok şeyi. Neye yetişeceğimizi bilmeden koştuk asırlarca. Ramazan yavaşlamaktır; imsaktan iftara beklemek ve geçen vakti dura dura yudumlamaktır. Ruhunun mahzeninde gizlenmiş dilsiz aydınlıklara sığınmak, kelimelere ihtiyaç duymayan sessiz zamanların sırrına ermektir. Çünkü insan yavaşladıkça incelik kavrayışı. Fazlalıklarından arındıkça sadeliğin derinliğine varır ve ânın değerini bilir. Hırslarından kurtuldukça özgürleşir insan ve hazzı erteledikçe sabrın gün aydınlığına varır. Ramazan bir libastır; dünyanın kirlerine karşı ruhumuzu koruyacak esvabı giyinmektir. Ağaran tanı kendine örtü yapıp, görülenin ötesinde beliren bir perdede can bulmaktadır. Cennet bir bahçe düşü değil midir, ruhumuza esintisi vuran. İmsak cennet düşünüyü büyütmek, iftar ise o havayı solutmaktır. Ramazan sayesinde insan sınırlarını öğrenir. Eşikte beklemeyi, hududu korumayı, ilkeleri muhafaza etmeyi, haddi bilmeyi öğreneceği büyük bir tedrisattır. Bir eğitimidir ramazan; “ben”in içindeki gerçek “Ben”i keşfedeceği derin bir müfredattır. Terazinin hilelerini bozmak, mizanı Hakk’la tartmaktır. İnsan yanlışlarını büyütür fark etmezsiniz. Kusurların aynasında kendini

**Suyun en durusunu
kullanmalı bahçesini
yeşertmek
için. İklimin en
güzel havalarını
gözetmeli. Doğum
yakın; gökyüzünde
hilali beklerken...**

görmek istemez. Hayatın manasını fiziğinin ötesine geçiremez. Sakin düşlerin ağılarına yem olur da deryaların en büyük avcısı olduğı veha-metiyle yaşar. Kendinden kendine bir köprü vardır herkesin, işte bu köprüyü yıktığını bilmez. İçindeki karanlığa hapsolmuştur, dışarıdaki güneşe öfke kusar. Gözünde eşyayı o kadar büyütür ki, gönlündeki merceğın yanılığını anlamaz. Ramazan hakikatle hizalanmak, Hakk'ın ince ayarına göre tartılmaktır. Eşyanın künhüne varmak, mücevheri cüruftan ayırmaktır. Bazen azın çok olduğunu, çok olanın ise bazen yetmediğini fark etmektir oruç. Nefsin hengâmelerinden kurtulup ruhunu neşelendirecek muhiti bulmalı insan. Çölün ardındaki vahayı görmeli. Bunun için sınırsız arzulara filtre takmalı, yetinerek çoğalmalı, sevgi ile emek arasındaki ilişkiyi kavramalı, kendisine bağışlananın değerini bilmelidir. Zira bereket, ölçülebilir bir şey değildir. Değerin sayısal bir karşılığı yoktur çünkü. Kazanmak için gerektiğinde vazgeçmeli insan. Bazen sıkı sıkı tuttuğumuz şeyleri bırakmaktır hürriyet. İnsan duruşunu ve duyuşunu kazanır oruç sayesinde. Niçin yaşaması gerektiğinin künhüne varır. Dünya gözünde araza döner de, cevherin sofrasından rızıklanır böylece. Gözü içine bakar önce, kendisiyle hesaplaşır, kendisiyle barışır. Ötekinin günah kazanında kendi aşını pişirmemeyi, kötülüğün aynasında süslenmemeyi, hırs ve ihtirasın libasıyla giyinmemeyi ramazandan öğrenir.

Ramazanın getirdiğı başka bir hediye de davettir; yolculuk daveti. Senden sana, senden varlığın kalbine uzanan bir yol vardır çünkü. İnsan varmak ister. Ramazan yolu öğren-

mek, yolcuyu tanımak ve menzili bilmektir. Kötülüğü geride bırakıp, güzelliğe yönelmenin, iyiye doğru gitmenin, adım adım hakikate yürümenin, Hakk'a ulaşmanın pusulasıdır ramazan. Çok sesli ve çok renkli bir âlemin ortasındayız. Ne yöne gideceğimizi kestiremez olduk. Gözlerimizi işgal eden yalancı tablolar, kulağımızda yankılanan sahte anonslarla yönümüzü kaybettik. Artık adımlarımıza tedirginlikler ve tereddütler hakim. Renklerin büyü-lü albenisiyle oyalanırken, maveraya giden treni kaçırdık. Meydanlardaki lalettayın cümbüşlere takılıp kaldık, ötelere varan gemiler kalktı limandan. Şaşkınmız, biçareyiz hayat şehrinin ortasında. Oruç bir bilettir bize. Ramazan, havalimanlarını gönlümüze açarak, uhrevi kanatlarla semanın derinliklerine doğru yükselmektir. Ulu dağları, geniş düzlükleri, derin vadileri, durgun denizleri ve suları aşarak abıhayatla susuzluğu gider-mektir. Ramazan her ikindi vakti, gün iftara varırken Mushaf'ın aynasından kendini okumak, nefsinle mukabele etmektir.

Ve gün akşam olur, mahyalar yanar peygamber sözüyle. Sokakları ezanlar süsler minareden yayılan. Kadrini bilenler için geceler gelip geçer. Vakit bayrama erer. Ve geldiğı gibi ramazan bir misafir olarak yola çıkar tekrar. Evin güngörmüş ihtiyarları, titrek ellerindeki bardaklarda bir içim su, son iftarda yol ederler bu kutlu misafiri. Nemli gözlerle yeniden gelmesini umarak, yeniden kavuşmayı dileyerek dua ile kararlar akşamın karanlığını. Ramazan da yolcudur şimdi. Hem yoldur hem de yolcu. Şehirlerimizi, sokaklarımızı, evlerimizi ve ruhumuzu süsleyen ve bize hediyelerini bırakan kutlu bir yolcu.

Aziz KILINMIŞ

rukîye saran aydın

Hayata bir adım değil, binlerce adım önden başladım desem, yeridir. Çünkü hiç kimse yokken ben vardım. Beni yoktan var eden tarafından kutsandım, övüldüm. O, benim adıma yemin etti. İnsanoğlunun kader levhası bana yazdırıldı. Sadece insanoğlunun mu? Tüm evrenin, evrenin içinde yaşayanların yazgısını harf harf, kelime kelime, cümle cümle kutlu levhaya işledim. Her olayın senaryosunu, bir karıncanın yürüyüşünü, atomun çekirdeğinin içindeki devinimi, bir yağmur damlasının gökten yere muhteşem inişini, insanın kalp atışlarını, her şeyi, her şeyi... Sonra en emin olan, onu korumaya aldı. Beni de insanlığa emanet etti. Böylece herkes beni sevdi, saydı, elinden düşürmedi. Bu, geçmiş zamanda böyleydi, şimdi de böyle, gelecek çağlarda da böyle olacak.

İnsanların her birinin hikâyesi vardı. Atalarının dizinin dibinde otururken işittikleri hikâyeleri birbirlerine, evlatlarına, torunlarına anlatırlardı. Uzun uzun anlatırlardı. Öyle ki bazı anlatılar binbir gece sürerdi. Yalnız bir sorun vardı, atalarının anlattıklarının bir kısmı uçup gidiyordu buharlaşan yağmur suları gibi. Bunun için kara kara düşünmeye başladılar; öğütlerimizi, hikâyelerimizi zihinlerde, kalplerde, gönüllerde nasıl yaşatabiliriz, diye. İşte o anda ben yetiştim imdatlarına. Hiçbir sözcük havada kalmasın, geleceğe sonsuz yolculuk yapsın iste-

dim. Beni yoktan var edenin muradı da oydu. Bir gün geldi ki insanoğlu, ötelere gelen ulu sese kulak verdi ve beni eline geçirdi. Değeri keşfetti. O günden beridir, beni eline alan hiç pişman olmadı. İlk zamanlarda bazen mağarasının duvarlarına, bazen hazırladığı kil tabletlere, bazen derilerin üzerine yazdı hikâyesini benimle. İnsan, bu dünyadan gideceğini kesinkes bildiği hâlde yine de kalıcı olmak ister. Bedeni bu dünyada yok olurken kendisinden iz kalsın ister. Ardından gelenlerin o izi sürmesini ister. Böylece beni eline geçirenler, kalıcı izlerle süslediler arkadan gelecek olanların yolunu, güçlerinin, ömürlerinin yettiğince. Önce resimlerle anlat-

tılar meramlarını. Sonra işaretlerle harf, harflerle kelime, kelimelerle cümleler oluşturdular. Oğullarına, kızlarına öğüt verdiler. Sevdiklerine mektup yazdılar. Yöneticiler buyruklarını benimle ulaştırdılar halklarına. Halklar, benimle iletiler isteklerini yöneticilerine. Kutlu kişiler, benimle ulaştırdılar uyarılarını insanlığa.

İlahi buyruklar da benimle yazıldı tabletlere, derilerin üzerine. Yazıldı yazılmasına da buyrukları okuyan oldu, okumayan da. Okuyup uygulayan oldu, uygulamayan da. Okuyup unutan oldu, unutmayan da. Okuduğunu değiştiren oldu, değiştirmeyen de. Okuduğunu silen oldu, silmeyen de. En son yazılanı ise silemedi. Çünkü

İnsanoğlunun hikâye anlatma derdi oldukça ben de var olacağım.

onu “kudret kalemi” adını alarak yazdım. Çok güçlüydü yazdıklarım. Yadsıyanlar oldu mu? Elbette oldu. Ne çare ki insan yadsıyandır, silemediğini yadsır.

Çağlar boyu ne şekillere ne kılıklara girdim bir bilerseniz... Bazen bir kamış oldum, dile geldim. Bazen tüylü bir kostüm giyindim, salındım üstatların rahlelerinde. Gün geldi, rengârenk çeşitlendim. Hazneme silinmez mürekkep doldurup kullandılar. Dökülmez inciler dizdim sayfalara. Çağlar öncesinde dizdiğim inciler, bu çağda bile gözleri kamaştırır durur...

Beni yıllarca elinden bırakmayan üstatlarımız vardı. Günün bütün saatlerini rahlelerinin üzerine eğilmiş, açtıkları kitabın sayfalarının üzerinde bir musiki nağmeleri çalar gibi gezdirirlerdi beni. Çıkardığım ahenkli sesin güzelliğine ben de hayran olurum. Ucumu silinmez mürekkebe batırıp sıralarlardı satırları. Yüreklerinden aşk ve şevk de eklerlerdi mürekkeplerine. Aşk bazen elmas bazen altın bazen inci olup akardı benden sayfaların üzerine. O denli kaptırırlardı kendilerini bezeme işine ki yemeği, uykuyu bile unuturlardı. Hele içlerinden öyleleri vardı ki yazdıkları eserlerin sayısı, ömürlerinin yıl sayısını geçiyordu. Böyle üstatların elinde olmaktan gönenç ve gurur duyuyordum.

Bir devir geldi, bu şeklime fazla ihtiyaç duyulmayacağını, birden çok sayfayı birden yazan makinelere dönüşmem gerektiği söylendi. İçim hüznle doldu. Şekil değiştirmek kolay olmuyordu tabii. Zamanla alışırırsun asırlarca benimsenen kendi şekline. Hem bu değişim yılanın deri değiştirmesine benzemiyordu.

Bambaşka bir alet olacaktım. Ayrıca makine şeklimi çok merak ediyordum. Cevaplayamadığım birçok soru vardı: Gerçekten insanlar ilk şeklime hiç ihtiyaç duymayacaklar mıydı? Yeni şeklimle bu sayfaları eskisi gibi güzel bezeyebilecek miydim? Bazı üstatlar bu yeni çıkan haberlere kulak asmayarak eski şeklime daha sıkı sarıldılar. İçlerindeki hazineleri sayfalara bütün titizlikleriyle dizmeye devam ettiler. Çok uzun sürmemişti ama sancılı olmuştu, ilginç bir makineye dönüşmüştüm. Bir kerede onlarca sayfayı yazan bir makineydim artık. Bu şeklime de alışmaya başlamıştım. Hem hoşuma gitmeye bile başlamıştı. Zahmetsizce birçok sayfayı birden çıkarıyordum.

Size bir üstadımla yaşamakta olduğum hayatı anlatayım. Onunla mutlu mu mutlu bir hayatımız var. Beni eski şeklimle eline aldığı anda yaşı çok küçüktü. Oyuncaklarından en sevdiğiydim. Benimle her şeyin üzerini, duvarları çizmeye bayılırdı. Sonunda çareyi ona bol bol defter almakta buldular. Canı sıkıldığında defterleri çiziklerle doldurmaya başladılar. Tükettiği defterlerin haddi hesabı yoktu. Neyse, en azından duvarlar kirletilmekten kurtulmuştu. Resim, şekil, yazı elinden ne gelirse çizerdi. Beni yumuk yumuk eliyle öyle bir tutuşu vardı ki seyredilmeye değerdi. Kullanmayı iyice alıştırdığı için okula başladığında yazılarını hiç zorluk çekmeden, yorulmadan çabucak bitirip öğretmenine gösterirdi. Bitişik el yazısını da çok güzel yazardı. Kendininkini yazdıktan sonra arkadaşlarına da yardım ederdi. Güzel yazıdan derecesi de vardı.

Üstadım hem yazı yazmayı hem yazılanları okumayı severdi. Genç-

lişe adım attığında şiir, deneme ve öykü yazmaya başlamıştı. Okul gazetesinin yönetmenliğini de yapıyordu. Yazdıkları beğenilirdi. Yüreğindeki baya hazneme ekleyince benden harfler dökülür, bir güzel kelimelere dönüşürdü kâğıt üzerinde. Sonra o kâğıttan başka yüreklere akardı da akardı...

Benimle yazar, sonra yayımlanmak üzere dergilere gönderirdi. Yıllarımız böyle geçiyordu. Çevresindekiler ona: “Üşenmiyor musun böyle durmadan elle yazmaktan?”, “Kardeşim, elle yazı yazmak mı kaldı bu devirde?”, “Yorulmuyor musun?” diye serzenişte bulunanlar oluyordu ama o, aldırılmıyordu söylenenlere önceleri. Epey sabretti, sonunda o da karşı duramadı değişimin çarpıcı fırtınasına. Yıllar sonra bir gün beni, tuhaf bir makineye dönüştürerek getirdi eve. Evdekiler ona elindekinin ne olduğunu sorunca: “Daktilo” dedi ve ekledi: “Artık bununla yazacağım.” Ben ne yaptım dersiniz? Bunu olağan karşıladım. Artık çeşitli şekillere dönüşeceğimi biliyordum. Değişeceğimi ilk duyduğum zamanki kadar üzülmedim. Şimdi görev bilinci olgunluğuna ulaşmıştım. Şeklim, kılığım, tipim ne olursa olsun görevim yazmaktı. Bunun için kutsanmıştım. Ne var ki içimde azıcık da olsa bir endişe duymuyor değildim. Acaba üstadım beni eski şeklimle hiç kullanmayacak mıydı bundan böyle, diye soruyordum kendi kendime. Üzülüyordum çünkü ancak eski şeklimle onun yakınında, hiç ayrılmamacasına bulunabilirdim. Ceketinin sol iç cebinde, kalbine yakın. Güzel, ilginç, üzücü, etkileyici bir şey gördüğünde kalbinin atışları hızlanır, gözleri parlar, tıpkı küçüklüğündeki çocuk

hevesiyle beni cebinden alır, defterine not ederdi yazmak istediğini. Benim üzüldüğümü mü anladı ne, ekledi: “Tabii eskiden olduğu gibi önce deftere not edeceğim, ondan sonra daktiloya geçireceğim.” Böyle söyleyince içime su sermiş, küçücük endişemin de yüreğimde kalmasına izin vermemişti. Önce deftere not ederek sonra daktiloya geçirerek yazdı, daha sonra yayınevine gönderip kitaplaştırmaya devam etti yazılarını üstadım. Yayımlanan kitapları, okur tarafından beğenilip okundukça göneniyordu. Onun yüreğindeki gönenç bana da geçiyordu, kendimle gurur duyuyordum. Çünkü bunda benim payım yadsınamazdı, deftere not eden bendim, daktilo da bendim, yayınevindeki matbaa makinesi de bendim.

Yıllar sonra bilgisayara dönüşüm çağı da başlamış oldu. Şimdi herkes evine bilgisayar alıyor. Gençler bunu kullanmayı çok kolay öğreniyorlar. Okullarda bilişim teknolojileri dersi var. Birer tane de üstadım aldı eve. Çocuklar, bilgisayarın başından kalkmak istemiyorlar. Oyun oynuyorlar, sosyal medyada dolaşıyorlar. Ben de bilgisayarın bir parçası oldum aynı zamanda. Hızlı ve kolay yazan dijital bir alete dönüştüm. Artık beni eski hâlimle kullanmak istemiyorlar. Nasıl olsa bir tuşla indirebiliyorlar benden ödevlerini. Kâğıda bile ihtiyaçları yok. Buna rağmen okullarda eski şeklim hâlâ kullanılmaya devam ediyor. Sınıf tahtalarında, defterlerde, çantaların içinde mutlaka bulunuyorum. Rengârenk boyama yapan, dolma, kurşun, tükenmez çeşitlerim var. Üstadım ise bilgisayar kursuna katılarak bu şeklimle yazı yazmayı öğrendi. Bir ara endişem, acaba beni

kalbinin yanında taşımayacak mı eski şeklimle diye yakama yapıştı yine. Bu endişe, her şekil değişikliğinde geliyordu içime zaten. Hüzünlü bekleyişim başlamıştı. Umudumu kırmamaya çalışıyordum. Sonunda istediğim oldu, üstadım, bilgisayar şeklimle yazıyor yazılarını ama eski şeklimle de yine sol cebinde, kalbinin yanındayım.

Artık daktilo şeklimi kullanmaz oldu üstadım. Daktilo şeklimi antika odasına, eski transistörlü radyosunun yanına yerleştirdi. Arada sırada odama gelir, hüzünlü bakışlarını üzerimde gezdirir, tozumu siler, parçalarını temizler. Bense emeklerimin vefakâr üstadım tarafından unutulmadığını, antika şeklimle de ilgilendiğini görünce sevinirim.

Düşünür dururum, acaba benim sonum gelir mi, diye. Sonumun gelmesini istemem. Bu düşünce insanlardan mı bulaştı ne? Onlar da hep dünyadan ayrılacaklarına üzülmüyor ya. Sonunda şu kaniya vardım, ben sonlanmıyorum, her çağa uygun olarak şekil değiştiriyorum. Değil mi ki benim işim yazmak. Ta insanın dünyaya gelme öncesinden beri. Eski zamanlardaki yazma aracı olarak ne idiysem şimdinin yazma aracı olarak da oyum. Mürekkebe bandırılıp yazan kâğıt da benim tüy de. Haznesine mürekkep doldurulup yazan, kurşundan mamul olan, adına tükenmez denen de benim. Dijital olan da! İnsanoğlu dünyada var oldukça ben de yanı başında olacağım. İnsanoğlunun hikâye anlatma derdi oldukça ben de var olacağım. Çünkü ben, ta ezelden kutsanıp insanoğlunun eline verilmişim. Gelecek çağlarda hangi şekillere gireceğimi tahmin bile edemiyorum.

SINIRA ÖVGÜ

EYÜP AKYÜZ

Her şeyi görmemeli insan, duymamalı her şeyi. Her şeyi görmek, göze; her şeyi duymak, kulağı yapılacak en büyük haksızlıktır. Görülmemesi gerekenin görülmesi, duyulmaması gerekenin duyulması, söylenmemesi gerekenin söylenmesi, yalnızca gözü ve kulağı yıpratmaz; asıl ve en önemlisi, ruhu yaralar. Ruh yaralanmaya görsün, zordur iyileşmesi. Bir ömür sürer tedavi süreci. Ruh yarası bir bandajla sarılmaz, bu yaraya ilaç da serum da fayda etmez. Ruhunu yaralayan insanı ameliyat kurtarmaz. İyileştğini göremeden ebediyete göçenlerin sayısı hiç de az değildir. Onlar, ruhun yaralarının bazen koca bir ömürden uzun sürebileceğini fısıldayan sessiz yolcular olarak hatırimızda öylece yaşamaya devam ederler.

Görmek, işitmek ve söylemek; insan ruhunda derin yaralar açabilen eylemlerken, bunların ötesinde,

insanı daha çok sarsan ve ruhunu en savunmasız hâliyle açığa çıkaran bir başka eylem vardır: Göstermek. Göstermek; yalnızca bir şeyi gözler önüne sermek değil, insanın kendi iç dünyasından bir parçayı alıp başkalarının yargılarına, bakışlarına ve anlamlandırma çabasına teslim etmesidir. Bu eylem, insan ruhunu çıplak bir aynanın karşısına koyar; en kırılgan en savunmasız yanlarını açığa çıkarır ve kişiyi, başkalarının anlam ve yargılarında şekillenen bir obje hâline getirir. Göstermek, bir sırdan vazgeçmektir aslında. O sırrın artık yalnızca size ait olmayacağını bilerek, onun ellerinizden kayıp gitmesine izin vermektir. Gösterdiğiniz şey, artık sizin değildir. Göstererek, arz ederek onu başkasına emanet etmişsinizdir ve her ema-

net, insanın özünden bir parça alıp götürmesi anlamına gelmektedir. Bu yüzden her şeyi göstermemeli insan, herkese açmamalı mahremini. Şair Mustafa Köneçoğlu, “ah evet yanılığın göbek adı/kanatırlar gösterme yaralarını” dizeleriyle gösterilen yaraların, sarılmak yerine deşilebileceğini çarpıcı bir şekilde ifade eder. Sadece yaralar değil, gösterilmemesi gereken hiçbir şey gösterilmemelidir. Bir fotoğraf sanatçısı dostumun stüdyosundaki tuvalete astığı çarpıcı tablo düşer zaman zaman aklıma: “Ürettiğiniz şey bir sanat eseri değilse lütfen kimseye göstermeyiniz.” Ancak insan, gösterinin gönüllü kurbanı olarak kendi mahremiyetini, duygularını ve kimliğini başkalarının yargılarına teslim eder ne yazık ki. Kendini kabul ettirme, alkış

alma, beğenilme ve onaylanma arzusuyla her şeyini ifşa eden bir gösteri nesnesi olmaya razı gelir. Modern çağda insan, bir gözetim ve denetim mekanizması olan panoptikondan, azınlığın çoğunluk tarafından izlendiği sinoptikona, ardından herkesin birbirini gözetlediği ve izlediği omniptikon evrenine doğru ilerlerken, görünürlük uğruna kendi kimliğini ve mahremiyetini yavaş yavaş tüketir. Sonunda yalnızca başkalarının bakışlarında anlam bulan bir varlığa dönüşür. Bir ofiste çalışanların, kameranın aktif olup olmadığını bilmeseler bile izlenme hissiyle davranışlarını kontrol altında tutmaları panoptikonu; sosyal medyada milyonların bir sanatçıyı takip ederek hayatını gözlemlemesi sinoptikonu; aynı platformda bireylerin hem başkalarını izleyip hem de kendi paylaşımlarıyla izlenir hâle gelmesi ise omniptikonu örnekler. Soralım o hâlde kendimize: Herkesin herkesi ve her şeyi görebildiği, şeffaflığın

sınırları aşarak hayatın her alanını kuşattığı bir dünyada, insanı insan yapan değerler varlığını sürdürebilir mi? Sınırların belirsizleştiği, hatta bütünüyle yok olduğu bir toplumsal düzende, insanın anlam üretebilmesi söz konusu olabilir mi?

İnsan en çok kendine zulmeder belki de. Sınır koymadığı, sınırlara riayet etmediği için. İnsanı insan yapan en önemli şeylerin başında sınır gelir oysa. Dilediğiniz kadar değil, midenizin razı olduğu kadar yiyebilirsiniz örneğin. Sınırı aştığınız an, itiraz yükselir midenizden. Büyük bir iştah ve afiyetle yeseniz de sonu hüsrandır ziyafetin. Çünkü aksırıncaya, tıksırıncaya kadar yediğinizde mide fesadına uğrarsınız. Obezite, diyabet, kalp hastalıkları da cabası. Aşırı hız yaptığınız zaman kaza yapmanız işten bile değildir. Haddinden fazla uyursanız fiziksel yorgunluk, zihinsel durgunluk yaşarsınız. Aşırı temiz olursanız

bağışıklık sisteminizi zayıflatırsınız. Sınır gerek, sınırlamak gerek, sınırlandırmak gerek. Aşırılıktan uzak durma tembihi yankılanır durur zihninizde. İfrat ve tefrit arasında orta yolu takip etme tembihi. *Yer Altından Notlar* kitabında, “Baylar, yemin ederim ki, her şeyi fazlasıyla anlamak bir hastalıktır; gerçek, tam manasıyla bir hastalık!” dememiş miydi Dostoyevski? Romalı filozof Kral Marcus Aurelius, Roma meydanında kendisine yöneltilen övgü dolu sözlerin büyüüne kapılmamak için uşağından, her seferinde kulağına eğilerek “Unutma, sen sadece bir insansın, yalnızca bir insan!” diye hatırlatmasını istememiş miydi? Kral da olsanız, filozof da olsanız hatta filozof kral da olsanız, sonuçta ölümlü bir varlık olduğunuzu unutmamanız gerekir. “Sadece insan” ifadesi, ne de güzel hatırlatır sınırlarımızı.

Şahsiyet ve haysiyet sahibi insanlar her yere gitmez, herkesle oturmaz, her şeyi dinlemez, her sözü söyle-

**Göstermek,
bir sırdan
vazgeçmektir
aslında. O sırrın
artık yalnızca size
ait olmayacağını
bilerek onun
ellerinizden
kayıp gitmesine
izin vermektir.**

mez. Sınırları vardır. Sınırı aşan insanlara “hadsiz” denmesi boşadır mıdır? İnsan, sınırsızlık tutkusu uğruna ruhunu, bedenini ve zihnini hoyratça harcadığında, geriye yalnızca solgun ve tükenmiş bir varlık kalır.

Estetikte en önemli mevzulardan biri, sınırlamaktır. Fazlalık kabul etmez estetik. Has şair, her kelimayı buyur etmez şiir sofrasına. Has müzisyen her tuşa basmaz, her tele dokunmaz. Sözü uzatan bir konuşmacı, hatip olamaz. Ataların dediğı gibi “Çok söz yalansız, çok para haramsız olmaz.” Her kadraja giren, herkesle poz veren biri değeri kalamaz. Sınır koymak, fazlalıkları dışarıda bırakmak zorundayız. Bir rivayete göre, Michelangelo’ya meşhur Davut heykelini nasıl yaptığı sorulduğunda, Michelangelo, o unutulmaz yanıtı verir: “Ben heykel yapmıyorum, heykeller o taşların içinde zaten var, ben sadece fazlalıkları alıyorum.” Benzer hikâye Rodin için de anlatılır. “Taşın fazlalıklarını alıyorum.” der o da. Sınır koyar sanatçılar, yaşam ustaları sınır koyar. Peygamberler, azizler, dervişler, meczuplar, filozoflar, şairler... Hepsisi sınır koyar.

Sonlu bir dünya ve sonlu bir hayatta yapılacak ilk iş, sınır belirlemek değilse nedir? Kalbimize, zihnimize, ruhumuza yük olan şeylerden uzak durmayı ilk ve nihai hedef belirleyerek başlamalıyız belki de hayata. Sınır koymak; hayatı küçültmek değil, bilakis ona derinlik kazandırmaktır. Gereksiz olan şeyleri uzaklaştırmak, değeri olana yer açmak demektir.

Sanılanın aksine var etmek için bile sınır gereklidir. Sınırlar, yaşamın sert bir gerçeğı gibi görünse de aslında sanatın nefes aldığı alanlar-

dır. Rollo May’in *Yaratma Cesareti* kitabında geçen ifadeleriyle, sınırların yalnızca bir engel değil, aynı zamanda insanın kendini gerçekleştirme yolculuğunda vazgeçilmez bir dinamik olduğunu kabul etmeliyiz. İnsan, sınırlamaların farkına vardığı an, varoluşunun derinliklerine iner. Ölüm, hastalık, zihinsel ve fiziksel kapasite gibi kaçınılmaz sınırlamalar, sadece bir yük değil kreatif düşüncenin itici gücüdür. Çünkü kreatif eylem, tam da bu sınırların fark edilmesi ve aşmaya çalışılmasıyla ortaya çıkar. Sınırlar; sanatçıya bir biçim verir, onu zorlar, sıkıştırır ve sonunda büyüleyici bir eser ortaya çıkarmasına vesile olur. May’in dediğı gibi kreatif süreçte sınırlarla yüzleşmek, yalnızca bir mücadele değil, aynı zamanda insanın kendi potansiyelini keşfetme yoludur.

İnsan aciz bir varlıktır. Aynı anda iki yerde olamaz. Aynı anda hem diri hem ölü olamaz. İnsanın dünyadaki vakti de sınırlıdır, enerjisi de. Dolayısıyla sınırlı olan bir varlık, doğru yaşamak istiyorsa sınır koymak zorundadır. Zihninin karmaşaya, ruhunun huzursuzluğa, gönlünün hırsla ve bedeninin yorgunluğa yenilmemesi için birer korunaktır bu sınırlar. İnsan, bu korunağı hiçe saydığında, kendini tükenişe sürükler ve kendi varlığına en büyük zararı veren bir zalime dönüşür. Sınırlarına riayet eden insan, kendisine merhamet eden insandır aslında. Ruhunu sükûnete, bedenini dirliğe, zihnini berraklığa kavuşturmak isteyen herkes, önce kendine bir çerçeve çizmeli, bu çerçevenin içinde nefes almayı öğrenmelidir. İnsan ancak o zaman, sınırlılıklarının içinde özgürlüğü, fâniliğinin içinde sonsuzluğu bulabilir.

1 "Ömür dediğin..." diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?

Biraz hayal, biraz rüya...

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Yalnız kalmak, hayal kurmak, kahve.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Yabani kekik kokusu.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Psikolog olmak isterdim.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Karamsarlığın, kısır döngünün, çıkmazın içinde canlılığıyla ruhuna ışık olacak küçük bir çiçeğe ulaşabilmek için mücadele etmesi, tutkusu etkileyiciydi.

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?

Bir iğde ağacına yaslanıp oturmuş hayaller kuran küçük bir kız çocuğu.

7 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız?

Büyük bir kırılma noktam olmadı. Ama bakış açımı, düşüncelerimi, beklentilerimi değiştiren kırılma noktaları oluyor zaman zaman.

8 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Her şey olması gereken zamanda ve benim bugüne şahitlik etmem yeterli.

9 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...

Allah'ım bu dünyaya ben niye geldim? Varlığımı gerçekten anlamak isterdim.

10 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Rastgele sokaklarda yürümek ya da yorganın/ battaniyenin altına kapanıp uyumayı beklemek.

11 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Düzeleceğini zannettiğim kırıkları tamir etmeye çalışmak.

12 Ruhunuzda iz bırakan biri?

Köylü Ekrem.

13 En sevmediğiniz özelliğiniz?

"Hayır" diyememek.

14 Ruhunuz nereli?

Dünyalı değil, sadece bunu biliyorum.

15 Gözünüzü kapattığınızda duyduğunuz/ duymak istediğiniz o ses?

Rüzgârın sesi. Duvarlara çarparken ağaçların, yaprakların arasından sıyrılıp geçerken boşlukta uğuldarken...

16 Geçerken gördükleriniz...

Kocaman bir gölge oyunu içerisinde varoluş mücadelesi veren gölgeler.

17 Bir notunuz var mı?

Yapabiliyorsak iyilik yapalım, iyi olalım. Yanımıza başka bir kâr kalmayacak sanırım...

AYAKÜSTÜ SORULAR?

TUHAFA BİR KARŞILAŞMA

HASİBE ÇERKO

Büyük pazar yerine giden ağaçlı yolun taşlarında güneş dingin bir göl oluşturuyor. Oradan geçiyor kadın siyah parlak gözleri ve kaygılı bedeniyle yürüyerek sesin kaynağına açılmak istiyor; o sabah tepeden tırnağı kırılğan, aşırı duyarlı kadın ta içinde duyuyor dalların hışırtısını da, duyulması zor olan şarkıyı da.

Güzel haziran ışığıyla arınmış taş merdivenler üreticiler için çimle kaplı temiz bir yol gibi geniş kıvrımlarla uzanıyor ötede.
- Kaldırır kaldırmaz başını yukarı, dolduruyor yüreğini hatırası geçen günlerin; sonsuz, huzurlu, kader gülerken yüzlerine oturuyorlar sevgiliyle, göz göze, ağaçlarla çevrili, kuytu bir yerdeki o içerlek dükkânda.
O mevsim ah ne kadar sakın, umutluydu günlerim diye sessizce inliyor kadın, yürüyor Tanrıdan dileyerek mutluluğu. Daldırınca adımlarını pırıl pırıl, yumuşak toprağına yolun ve kuş ötüşleri bastırınca ağaçların tepelerinden tıpkı çiseleyen yağmur bulutu gibi serinletince havayı çiğli kanatları, dağılıyor onun da üstünden kasvetli yeller.
Feraha kavuşuyor birden, daha bir ışıyor gözlerinin önu. Artık neşeli taşıyor çocukluk solmayan bahçelere. Ak bulutlar eğiliyor, tatlılıkla yüzüyor havada. Tüm patika kaynıyor ince işle; çıtırdayıp açan güller, pembe bir esinti hâlindeki özüyle yayılıyor boşluğa, taşıyor gül nefesleri içerisinde ağır ağır sepetlerle devşirilmiş kirazlar ve yaz elmaları. Her yeri tutuyor cıvı cıvı bir kaynaşma; kırım

sesi ve çocukların. Büyüklerinse capcanlı hareketleri. O, düşünceli, sessiz, neredeyse çıt çıkarmadan gidiyor hafiflikle.

Pazar yerine döşenmiş taşların kokusu hâlâ aynı: -yıldızlar gibi, diri sabah havasına karışıyor tarih öncesinden şimdiye kadar yapayalnız esen ses dolu bir rüzgârla.
Kadın, doğrudan yöneliyor merdivenlere. Öbek öbek üretici toplulukları dört yandan kesiyorlar yolunu, küçük sekilerinde meydanın, zorlukla kayıyor tökezleyerek ara sıra. Bir türlü kurtulamadığı geç kalmışlık hissi yüzünden huzursuz bir bulut toplanıyor siyah, iri iri açılmış gözlerinde. Bacaklarına sürtünen kalın çuvallar ve vücutlardan örülü engelleri ite kaka yol alıyor ruhunu burgaç gibi saran sesin geldiğı yöne doğru.
- Onun özlemiyle acı çeken ses, yine: Ey sevgili, diyor, ey şafağın yüzü! Yakarıyor ona, suskun, uzak, kıyısında dünyanın.-
Bir an duraksayıp, dönüyor geriye, arkasına bakıyor. Çuvallara tikiştirilmiş şeftalileri taşıyan pek çelimsiz bir çocuk gıcirtıyla çiğneyip el arabasıyla, oraya buraya saçılan talaş üstünde ot demetleri ve şeftaliler arasından kat ediyor sallanarak alanı, kırmızı, çıplak ayaklarıyla.

Burası meyve üreticilerinin canlandırdığı girintili çıkıntılı onlarca sokağın kesişim yeri. Bütün bu devininin ardında tuhaf, can çekişircesine derin, ateşli mırıltıların durağan kıldığı bir atmosfer hâkim mekâna.

İşte içini saran özlem sıcaklığı gitgide dayanılmaz olduğunda pembe ışığın bürüdüğü çeşitli yemişlerle dolu kuyu ağızlı kapların ve başlarında duran varoş kadınlarının çiçekli entarileri arasından geçip genişçe bir hana giriyor zemini çıplak toprak olan, duvarlarda, köşe ve pencerelerde yaz kış solmayan çiçeklerin ısıdığı. Onu şeyler çekiyor: - bir dalgalanma, dünyanın kanı. - Hissediyor nabız atışlarını *Yaradılış*'ın. Uçta küçücük bir dükkân. Çam ağaçlarının ılık ılık tüten iğne yapraklarının hafifçe gölgelediği boş bir sedire oturuyor kadın, hayatı, ruhuymuş gibi evrenin, yaşama aşkıyla dolup taşıyor. Çamların öz suyu billur ışıltılarla saçlarına yağıyor dallardan. Bir ürperti yalıyor sırtını, ferahlatıcı, bahar meltemi kadar tatlı bir his bırakarak. Hayreti gitgide büyüyor, keskinleşiyor yüreği. Bu sabah onu bunca yakın hissetmek ah, nasıl anlatılır, neyle açıklanır ki...

İleride tozlu akıntının arasından bahçelere doğru nicedir ilk kez bakıyor kaygı duymaksızın. Ama hâlâ canlı onu ezmeye çalışan karanlığın kokusu. Sonsuzmuşçasına uzayıp giden bahçelerin ucunda, düzensiz şeritler hâlinde kondurulmuş üç beş evi gösteriyor genç çaycının eli. Berrak ve dost canlısı ses tonu güven veriyor. Her bir hareketiyle yüzünde toplanıyor sessiz ritmi yaşamın; arada bir koşu gidip, köşe başlarından çıkıveren ihtiyar kadınların çuvallarını indirmelerine destek oluyor artık epey tenhalaşan, ağaç lifleriyle döşeli sekilere. Tedirgin bir ceylan gibi soluk soluğa, hadi, diye mırıldanıyor, sedirin bir ucundan, hadi yardım et, yardım et bakalım.

Çayını soğutmuş, besbelli dikkati iyice dağınık. İplik iplik ter birikiyor boynunda. Birbirine sürüyor avuçlarını, titriyor sanki.

Kuruturken terini ince mendiliyle, okşadı bir an alnını ve boynunu engin, mavi bir rüzgâr, - sevgilinin ışığı. Yoksa yakında bir yerde miydi? Eğer öyleyse... Kokusunu boş yere almamıştı üzerinde ve çevresinde kubbeleşen uyumun, baştan çıkartıcı o mevsimsiz esintinin.

Hayır, hayır, boşuna değildi hissedişleri; bu hissediş kudreti eşi görülmedik bir nimetti, ah, bileydin nehirler gibi çağıldayan müziklerin kuyuları nerede? Hangi madende saklı o muazzam uyumun kaynakları? diye sorup dursa da kendine, olan biteni, yani en nihayetinde bilinmesi zor düzenin hem korkutucu hem de koruyan ahengini sezerdi.

“

...ah, bileydim
nehirler gibi
ağıldayan
müziklerin
kuyuları nerede?
Hangi madende
saklı o muazzam
uyumun kaynakları?

O vakit hep bu uçsuz bucaksız denizin gelgitlerine açardı
bağrını.
Kaptırırdı kendini derinden huzurlu akışa.
Evet, am yapraklarının tertemiz soluğundan
damlalarla yayılırdı her yöne; çok uzaklardan fakat kalbinin
en dipteki noktasından doğan,
hem dile getirilemeyen bir uzaklıkta hem şimdi ve
burada dalgalanıştan doğan açıklığa.
Böyle bir ihsana nail olabilmek için duygu kapılarının
sert kilitlerini kıran bir dua ile kurban gerekliydi.
Eğer insanca bağış dilenecekse sabır önce gelirdi her dilekten.
Şarttı beklemenin üstesinden gelmek, sabırla.
Zorunluluktan sevenin büyük sevgisiyle hizmet eden eyleme
dönüşmesi.
O zaman ancak, adları ve doğru görüntüyü bırakırdı sahile,
bunca dalgalanış.

Sabretmek kolay mıydı ki! Her adımında yakıp
kül edecek olduktan sonra hasret,
ne anlamı vardı yaşamanın.
Daha ne kadar ayrı kalacağım seven gönülden
yeter kanla boğulduklarım, diye ilendi yazgıya
ve kavrayıp narin elleriyle, avuçlarının içine
gömdü yüzünü; yarı öfkeli, yarı boyun eğresine
kurban olarak sunabilirim kendimi sana, razıyım
çağırısın adımı ansızın gelsin de *Yaradılış* dedi.
Yeter ki mesafeler kalsın aramızdan, geriye çekilsin
güçlü bir kaynaktan akıp giden parıltılar misali
eşsiz kılıcını kuşanmış Tanrı'nın
yarattığı balta girmemiş çalılık ormanı, diye yakardı.
Sonra taze çayın buharına doğru hafifçe eğildi,
fincanı ağzına götürüp bir yudum içti.

Bekleyiş mutlak bir hasrete dönmüştü artık, nasıl
muhtacım oy! Ya Rabb'i! diyordu, nasıl üzgünüm.
Göğüs geçirirken o, ısılatıyordu yüzünü pırıl pırıl
gözyaşları, sezmişti, okunaksız çizgilerden oluşan
bir gökyüzüydü bekleyişin sahilleri, ısıltılı bağrından
büyülü ezgiler dökülüyordu kimselerin duymadığı.
Ve eğer kavuşmak istiyorsa, hüznü bir bekleyiş çiçeği
olmalıydı.
Olgunlaşma yolunda her ne varsa acı veren, sevmeliydi,
beklentsizce beklemeliydi kadere açılan uğraklarda,
zira rastlantıya yer yoktu kaderde. Cehennem
deneyimini göze alan her kimse ancak o, karanlığı
aşarak ulaşabilirdi engin deniz evrenine:

bir yanı pırıltı, bir yanı çimen olan.
 Ve yalnızca o kimse eşikte durabilir ve davet edilirdi
 aşka,
 söz beldesinin çelik mavisi ve hafif, yumuşak
 dalgalarıyla
 çağırın denizi alırdı içine, ciğerlerini kamaştıracak
 kadar
 büyük sevince boğup incilerle avutur, sonra kıyı
 bahçelerine taşırdı,
 mırıl mırıl, hoş bir serinlikle sarmalardı onu dans eden
 yapraklar.

İşte ancak o kimsenin bakışları gark olurdu hazza.
 Akardı içine en eski parlayışın ateşi,
 yükselip kucaklardı aşk, yeniden başlangıcın kristal
 çehresine raptolmuş, beklemekte olan misafiri.

Farkındaydı, nice zamandır çok şey görüp yaşamıştı.
 Yine de bütün bu ter dolu titremelerin,
 iç yangınlarının bilinmezdi ki nereye varacak sonu;
 hep böyle mi bekleyecekti yoksa?
 Korkutucu, azap veren bir yas duygusuyla,
 daha büyütecek miydi hasretini gönlün?

Çaycı yaşanan her duyguyu biliyormuş,
 tedirginliğini kavırıyormuş gibiydi.
 Farkına varmıştı belki yeis çizgilerinin
 gözlerinin altındaki.
 Varsın ele versindi çizgiler benliğini saran alevi,
 onun şimdi burada oluşuyla doluyordu içi.
 Özlemek boşuna, onca acı boşuna yaşanmamıştı.
 Yanına gelişle dolmak isteği yakıyordu içini.
 Kısacık bir anda onu sarıvermişti aşkın
 daha belirmeyen müthiş etkileyici varlığı.
 Burada mı belli değildi, kim bilir
 uğrayıp tıpkı kendisi gibi özlemle dolu,
 çayını yudumlamış, çekip gitmişti de bundan ötürü
 iskemleler, sedirler arasında yüzen
 telaşlı gölgeler durgun, kapalı bir ufuk gibi göründüdü.
 Ama sezmişti doludizgin biçimlerin ötesinden
 kendisi için çarpan kalbi. İlk buluşmalarında
 kalbine saplanıp kalmış sözlerinin ırası
 canlanıyordu şimdi, elinden tutmuştu sesinin sıcaklığı.
 Gök kubbeye doğru yayılan güneşli akıntının
 parlaklığı kim bilir, gelişinden kaynaklanıyordu yine.
 ...

Kemerleri altında gündüz göğünün,
 yelkovan gibi dönüp duran
 gülün rayihasıyla bir nebze yükseldiyse de içi,
 bekleyiş derdiyle ne tadı kalmıştı ne de rahatı.
 Yalnızca onun gelişle bir gülümseyişe dönebilirdi iç
 dünyası
 ve çevre.
 Bundan sonra avunur ve dinlenebilirdi asıl.
 Bluzunu düzeltti, teninin sıcaklığı allıştırdı yanağını;
 daha yoğun bir duygunun baskınına uğruyordu.
 Evet oydu. Ve kapının dışında dikilip duran hancıya
 teslim etmişti atın gemini.
 Taş üzerindeki tıktırtısı toynakların, azıcık üzünçlüydü.
 Oydu, dermanı kesilmişti, en uzak uzaklıktan gelmişti.
 -Sevdiceği uğruna aşağılanarak gururunun incitildiği,
 ve kutsal, bütüne zorlukla göğüs gerdiği yerden. -
 Katlanılırdı öyleyse güç gerektiren her şeye.
 Yaralıydı. Bilemezdi başkaları, aşk büyük
 sevgisiyle gizlerdi bekleyenin açtığı yarayı.
 Ne iyiydi özleyenin uzaktan bile
 onu görebilmek için çabalaması.
 Arayan gözlerle etrafa bakınırken
 alnı huzur damlaları serpiyordu.
 Öyle ki, küçük pencere demirlerine
 asılı gül yaprağı şişesinin
 hiçbir geleni umursamayan sağırlığı
 bile kalkmıştı ortadan,
 hassasiyeti bambaşka bir boyut almıştı eşyanın.

Adam, ağırkanlı, vücudunu acelesizce çevirerek yöneldi
 oraya.
 Adımları söylüyordu bunu: aşkın dantel düğümü sımsıkı
 bağlıydı.
 Ve en büyük korkusu yaşarken layığını sevememesiydi
 habersiz gelen başlangıç anındaki gibi taze bir sevgiyle.
 Sevgili unutulmamış, şükür ki yabancılaşmamıştı.
 Çünkü nasıl olup da bir yabancının yarattığı
 boşluk sarsabilirdi insanı.
 Bir parçasını bırakıp kendinden ötede
 arkasını dönmemiş, hep kendinde yaşatmıştı,
 eksiltmemiş hatta yeşertmişti birlik toprağını.
 Olanca acı dalgayı bağrına bastığına göre,
 herhangi bir soğukluk yoktu, öyleyse
 sevgilinin, söz konusu değildi yabancılaşması.
 Toparlanmaya çalıştı, çevikleştirdi adımlarını.
 Aradan durmaksızın sandıklar geçiyor,

kovalarını taşıyordu kurumuş elleriyle kadınlar.
Katırlar ve eşekler kuzey kapısını dolaşıp
alanlara bırakıyordu odun ve meyve yükünü.
İştahlı, öteye beriye koşuşturup duran tüccarlar
ahşap kapıyı kullanıyordu taştan örölme ocakların
oradaki.

Erkek, bütünüyle aydınlık bir köşede tekrar
kadından tarafa döneceği sırada yönünü,
birkaç kişi yanaşıyor birinden ocakların,
araya giriyorlar ilerideki bir dükkâna uzanmak için.
Engelleyemiyor sevenlerin birbirlerine akışını
hiçbir görüntü, şüphe ve korku.
Koca pazarı bir oradan bir buradan dolanıp
varıyor, kutu gibi, alçacık
taraçalarıyla gülümseyen dükkânın yerine.
Alıyor içeri onu doğal bir çitle perdelenmiş,
hafiften salınan çamlarla kuşatılmış seki.

Ve kadın, gül açarcasına titreyip ayağa kalkıyor,
en mutluluk veren rüyadaymışçasına karşılıyor onu.
Buradasın, hep bunu diledim hayalin gözümde
canlandıkça diyor; ellerini tutuyor adam,
nazıkçe ovuşturduğu ak elleri öpüp bastırıyor
bağrına,
okyanus gibi içten gelen bir yücelikle ve hasretle
içiyor
siyah, ıslak gözlerini kadının. Sonra
sevgili, diyor; kavuşmamızdan hüznü kapıldın
hiç değişmemişsin, hüznü çiçeğisin hâlâ.

Böyle deyip ateşledi kadının içinden
dolup taşan sevdayı adam, kollarını uzattı,
sarıldılar ıslık ıslık, bulutsuz bedenleriyle.
Ayaküstü mırıltılar içinde, utangaç öpüşlerle
bölüştüler eşine rastlanmayan gümüş sabahı.

Dertli başını yasladı adamın omzuna,
sel gibi akan gözyaşlarıyla ıslattı giysilerini.
Sık sık buluşurduk seninle saf, kemiksiz
biçimimizle
diyor ve ekliyor kadın kaçırarak gözlerini: Böyle
için için

can buldu sevgin yüreğimde.
Soğukta, sıcakta kızgın güneşi
ve buzsuz ayı katıp önüme, çılgınlar gibi koşardım
yansıman olan her mekâna.

Canım, diyor adam saçlarını okşayıp öpüyor:
Benim yüzümden çok mu eziyet çektin? diye
soruyor.
Affet beni n'olur, hep beklettiğim için affet beni,
diyor.
Bir zaman susuyorlar.
Yine konuşuyor adam duru sesiyle: Biliyorum, sen
şevkle tek başına kulak verdin çağrıma.
Belki yorgun düştün
her gece beklerken şafak aydınlığını.
Fakat gayret ettin kavuşmak için, şimdi yeniden
sana ait olan
aynı zamanda senden ıraktaki varlığıma.

Evet diyor kadın, bana ait ve benden ıraksın.
Zorlanırım söyleyemem diyor,
seni nasıl büyük bir aşkla beklediğimi
ey sevgili! Kaçınmamam, anlatamam da.
Gel gör ki, aydınlatır bir tek bakışın,
uyandırır çaresiz bedenimi apaçık ifşa olayım diye,
görülmedik o rüya varlıkların bakışları önünde ve
hatırlayayım
kalbime ezelden batırılmış kalbinin izlerini.

Tahminlere sığmayan bir şeklin yüz çizgileri usul
usul parlıyor aralarında.
Yukarıya doğru kesişip dolanan, uçan kristaller var,
tel tel kalplerine nüfuz eden kırmızı ışık damlaları.
Hafif yapraklar savruluyor.
Derken, her yeri saran tehditkâr bir iç boşluğun
bakışları altında,
nabız vuruşları içerisinde
birbirlerinin can evinden yansıyarak,
ateş çemberlerinin dilsiz derinliğinden süzülerek,
boğuk gıcırımlarla, kumla dolu ahşap sedirin üstüne
oturuyorlar
ürkekçe.

ÇOK BASILIR AZ BULUNUR

Hususi olarak az basılan kitapların, “özel baskıların” az bulunması normaldir; zaten az bulunsun, kıymetliyse bile o kıymet az bulunmasından dolayı artsın diye kitabı az basıyorlardır.

Yazar meşhur ve maruf değilse kitabının ilk baskı adedi yaklaşık bin civarındadır. Kitap rağbet görür beklenenden önce tükenir, sevilir ve kitapçılardan talep edilirse, duruma göre ikinci baskıda sayı arttırılabilir. Günümüzde doksan milyona yaklaşan nüfusumuza, okuryazarlık oranının artmasına rağmen durum değişmemiş hatta gerilemiştir. Artık bir yazarın kitabı bir yıl içerisinde bin satıyorsa bu “satış” iyi kategorisindedir.

“Bin” rakamını sabit tutarak ve bini “çok” kabul ederek, bin basılan bir kitabın bile nadir sınıfına dâhil edilmesinin pek çok sebebi vardır. Bu sebepleri hem iyi sahaflar hem de kitap kurtları “iyi bilir”; sıradan okuyucunun farkında olmasa bile partilik kitaplar arasından seçtiği bir kitap nadir olabileceği gibi hurdacılıktan sahaflığa “terfi eden”, kitabı yeni tanımaya başlayan bir ikinci el kitap satıcısı da az bulunan bir kitabı sıradan görüp partiliğe atabilir.

Hoş, şimdi internet yardımıyla, sahaf sitelerinin arşivleri marifetiyle kitaba dair malumat edinmek satıcının da okuyucun da elinin altındadır. Ancak, bazı kitapların nadir oluşunu,

nadirse neden az bulunduklarını internet bile bilmekten acizdir.

Kitabınız basılmış, satmamış, ev arkadaşlarınız tarafından kışın ısınma amaçlı sobada yakılmış, sizin ileride büyük bir şair olacağınız, kitabınızın ilk baskısının mumla aranacağı düşünülmemiştir. İşte beş on kişinin kütüphanesinden sahafa düşen o ilk kitap nadirdir; az bulunur.

Diyelim matbaada, kitap deposunda yangın çıkmıştır, -Allah muhafaza eviniz de yanmış olabilir- matbaadaki kitaplarınız yanmış, kurtulan beş on kitap teselliniz olmuştur. Yeni baskısı hemen sonra yapılırsa bile yangından kurtulan, kurtarılan o kitaplar az bulunduğu için kıymetlidir.

Yangın yerine savaş, deprem yahut su baskını gibi başka bir “mücbir sebep” de kitabınızı az bulunur kılabilir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı’nın son günlerinde Berlin’de basılan bir kitap yahut Hiroşima’dan kurtarılan bir kitap nadir olmanın da ötesinde nadirlik hüviyeti taşıyabilir.

Diyelim kitabınız çıktı, çıkar çıkmaz yasaklandı ve toplatıldı; toplatılan kitaplar imha edildi, yıllar sonra kitabınız hakkında rapor veren bilirkişinin, toplatma kararı veren yargı mensuplarının, fiilî olarak toplatma eylemini gerçekleştiren kolluk kuvvetleri mensuplarının terekelerinden çıkan kitaplar da alabildiğine nadirdir.

Diyelim sürgüne gönderildiniz yahut kaçtınız, Mısır’da, Bulgaristan’da, Romanya’da ne bileyim Azerbaycan’da, Refik Halit özelinde söyleyelim Halep’te basılan kitaplarınız da Türkiye’de az bulunur.

Safahat’ın diğer kitapları yanında *Gölgeler* kitabının az bulunması boşuna değildir.

Bulak Baskısı, Kazan Baskısı kitapların az bulunması anlaşılabilir bir şeydir; Müteferrika’nın nadirliği daha da anlaşılır, ancak Millî Mücadele döneminde vilayetlerimizde çıkan pek çok gazetenin sadece birkaç sayısının kütüphanelerde görülmesi pek de anlaşılır değildir. Süreli yayın tarihimizin pek çok önemli dergi ve gazetesinden “tam takım koleksiyon” makamına terfi edemeyenler vardır ki “az bulunur” tabiri bu durumu anlatmaya kifayetsiz kalır.

Harf devrimi geçiş sürecinde çıkan eski harfli kitapların az bulunması da ayrı bir yazı mevzuudur.

Kütüphanenize bir de bu gözle bakın lütfen, ne kadar çok “az bulunan” kitap varsa kütüphanenizin kıymeti o kadar artacaktır.

MODERNLİĞİ AŞMA TECRÜBESİ OLARAK YAHYA KEMAL

İBRAHİM TÖKEL

*Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;
Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.
Sızlatır bazı saatler dayanılmaz bir acı,
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.
Ruh arar başka teselli her esen rüzgârda.
Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!*
Yahya Kemal Beyatlı

Daha önce bu mecrada bilindik anlamıyla modernleşme macerasının dünyadaki birtakım gelişmelerle sonuna gelindiğine dair gözlemlerimizi ifade etmiştik. Bu yazıda kendi modernleşme hikâyesimiz üzerinden önemli gördüğümüz hususlara değineceğiz.

Şu hususun altını bir kez daha çizelim: Çok uzun bir zaman dilimindeki gelişmelerle alakalı olarak bu hikâye (modernleşme, Batılılaşma) Türkiye'nin bütün enerjisini, düşüncesini, sanatını, edebiyatını çekip söndüren bir kara deliğe dönüşmüş durumda. Hayatımızın hiçbir alanını modernleşme çabalarımız olmadan anlamlandıramıyoruz. Çok basit sorunların tahlilinde bile iki yüz yıl öncesinden başlıyoruz sorgulamaya. Miladi 21. yüzyılın ilk çeyreği biterken bu hikâye kalıbının, bu bitmez tükenmez kıyasın (biz ve onlar, Doğu ve Batı, Müslümanlar ve diğerleri) bizi artık serin sulara götürmeyeceği ufaktan sezilmeye başladı.

Batı dışı kadim toplumların bu maceranın sonuna geldiklerini özellikle Rusya, Çin, uzak pasifik gibi büyük toplumların, Batılılaşma ve modernleşme arayışı dışındaki çabalarına dikkat çektik.

Biraz da bakışlarımızı içe çevirerek kısa bir tarihçeden sonra özellikle Yahya Kemal üzerinden Türk modernliğini aşma çabasını tartışmaya çalışacağız. Türk modernleşmesini

burada uzun uzun anlatmaya hacet yok. Meraklısı için iyice suyu çıkmış bir hikâye bu. Meraksızların zaten böyle bir derdi yok. Ama kısaca Osmanlı ve Müslüman dünyanın Batı yakasında gelişen “yeni düşünce” karşısında hemen her şeyini yitirdiğini söylemeliyiz. Topraklar, güç, nüfus, gündelik hayat ve kültürel kodlar, sahip olunan hemen her şey bu yeni düşünce karşısında dağıldı ve bir daha toparlanamadı. Fakat “düşünce” yerinde durmaz. Yeryüzüne doğru genişler. Ufak bir sekmede kendine yeni yollar açar. Nihayetinde artık geç modernlik diyeceğimiz bir açıklıkta modern Batı düşüncesi de çeşitli zaaflar yaşıyor. Zenginlik, kibir, dünyanın geri kalanına karşı affedilmez körlük, paradigmanın kökenlerinde yaşanan meşruiyet zaafları Batılıların işini gittikçe zorlaştırıyor. (Ki başlı başına Bosna'da Ruanda'da, Myanmar'da, Gazze'de olan bitenler bu meşruiyete vurulan darbelerdir.)

Dünyanın belli başlı “imperium”a sahip milletlerin başında gelen Türklerin, bütün bu olan bitenler karşısında sessiz kalacağını düşünmek safdilliktir. Cumhuriyet'in ilk yüz yılını dikkat çekmeden belli belirsiz bir varlık mücadelesi ve tevazu içinde geçiren Türkiye, tarihin bu kırılma anında kendini göstermek durumundaydı ve nitekim çeşitli emareler bu yolda olduğunu gösteriyor. Türklerin dünya sistemi içinde yerini belli etme çalışmaları büyük bir hızla devam ediyor. Lib-

ya'da, Kafkasya'da, Balkanlar'da ve nihayet Suriye'de olan bitene baktığımızda Türkiye uluslararası sistem içinde farkını ortaya koymaktadır.

Türk entelektüeli, aydını, büyük modernleşme hikâyesinin tam da göbeğinde yer almıştır. 19. yüzyıldan itibaren artan Batılılaşma hikâyemizden ve onun sonuçlarından kendini kurtarabilmiş tek bir aydınımız yok. Ancak bütün kurumları, yaşantısı, yolları, şehirleri, Batı karşısında teslim olmuşken bizce teslim olmayan tek kale edebiyat cephesi olmuştur. En Batılı diyeceğimiz edebiyatçımız bile tam anlamıyla Batıya teslim olmamıştır. Tevfik Fikret ne yaparsa yapsın bir Osmanlı-Türk münevveridir. Diliyle, ahlakıyla, idealleriyle. Keza Yakup Kadri de böyledir, Abdullah Cevdet de. En Batılı yazarlarımızın başında gelen Orhan Pamuk'un eserleri; Doğu-Batı çatışmaları, gerilimleri veya sentezleri ile doludur.

Sokağımız, kıyafetimiz, saatlerimiz, evimiz, askeriyemiz, hasılı ne varsa içerik olarak olmasa bile şeklen Batılı temsillerle doludur. Ancak edebiyatımız, dilimiz Türk olmaksızın çıkmamıştır. Bu neden böyledir? Çünkü dil ve sanat zannedilenin çok ötesinde toplum hayatının derinliklerine nüfuz etmiştir. Görünürde sanatla, dille alakasız yığınları bir arada tutan şey o dil ve ondan neşet eden sanattır. Kültürü devam ettiren, millete iç sesini ve ruhunu veren şey dildir.

**Huzur, saadet,
güvenlik;
sessizlikte, uzun
bir hikâyenin
akışında yakalanır.**

Yahya Kemal tüm azametiyle burada devreye girer. Yahya Kemal için şöyle söylenir: “O şiirin bir dil işi olduğunu fark eden ilk adamdır.” Yani şiirin, duygularla, heyecanla değil kelimelerle ve kültürün iç dikişleri ile yapılan bir iş olduğunu anlayan ilk adamdır.

Milletlere kurucu şairler gerekir. Yahya Kemal Türkiye’nin kültürel ontolojisinin kurucu şairidir de. Bütüncül ve derin bir millet kültürü için en önemli şey devamlılık ve gelenektir. Tanpınar’ın dediği gibi geleneği, kökü olmayan şeyler yüzer. Yahya Kemal geleneği hiç kimsenin bilmediği kadar iyi bilir ancak yeni-yi de göz ardı etmez. Ne yaptığının fazlasıyla bilincindedir. Siyasal iktidar ile ilişkilerini belli bir mesafede tutar. Çankaya sofralarına pek itibar etmez. Ama kurucu iktidara karşı açıktan da muhalefet etmez. Hatta resmî görevler alır. Fakat kendi gündemini asla kaybetmez.

Milletler, kurucu şairleri, ozanları olmadan Hegel’ci anlamda bir tarih ruhu kazanamaz. Daima bir sabite gibi bir gözü ordadır. Kemal Tahir, *Devlet Ana*’da Osmanlının kurucu şairi olarak görür Yunus Emre’yi. Türkler kadar şiire, şaire düşkün millet bulmak zordur; şairler el üstünde tutulur. Şiir ve şair, millet varlığının mayası olarak kabul edilir.

Yahya Kemal modern olanı gözetir ve fakat onu aşmanın yolunu arar daima. Nüfusu sayarken ölüleri de ilave eder. Modernizmin kuru aklının da hesapçılığının da demir kafesinin de farkındadır. Batı karşısında asla aşağılık kompleksi duymaz. Hatta bu komplekslerle bir Jön Türk olarak gittiği Batı’dan tam

bir Türk olarak döner. Bizce Yahya Kemal’i diğer bütün şahsiyetlerden ayıran en önemli vasfı bu kompleksizliğidir. Fransızca ve Farsçayı çok iyi bilir. Modern Batı’nın bütün kurucu şair ve yazarlarını tanır. En dişli Batılı karşısında, tarih ve dili ile sonuna kadar mücadele edebilecek müktesebata sahiptir. Kimseye nasip olmayacak bir dil kudreti vardır. Türkçe hem modern hâli hem geçmişin kullanımıyla onda kemal seviyesine çıkar. Onu aşabilecek kudrette bir şair çıkmamıştır. Hayatında hiçbir kitap yayımlamadığı hâlde şiirleri hemen tüm millet tarafından ezbere bilinir, takip edilir. Türk tarihini ve milletini asla bir Fransız milletinden veya İngiliz milletinden aşağı görmez. Hatta tarih anlatımlarında bu milletleri yeni, acemi ve zayıf görür.

Türk edebiyatında ve düşüncesinde büyük modernleşme hikâyesinin ötesine geçebilen tek adam olarak Yahya Kemal’i görürüz. Yahya Kemal hiçbir kaprise ve komplekse kapılmadan Batı karşısında “dikilen” tek adamdır neredeyse. Ve işin ilginçliğini hiçbir gövde gösterisi yapmadan başarmıştır. Batılı denklerinden hiç de geri kalmayan o büyük şiirini, Türk tarihini bütün ve yekpare biçimde, geçmiş ve gelecek tartışmalarına hiç girmeden, kalitesini ortaya koyarak inşa etmiştir.

Yahya Kemal düşüncesinin en önemli hususlardan biri de politik-poetik karşılaşmasında poetik olanı tercih etmesidir. Her tavrı ile poetiktir yani kültürel olanı tercih eder ve hemen her davranışında bu tercihinin ortaya koymaktan çekinmez. Büyük devrimde, Batılılaşma hamlelerinde, kurucu kadronun sert politik tutu-

muna karşın Yahya Kemal elinden geldiğince poetik tarafta kalır. Türk tarihi ve hayatı yeniden inşa edilirken karşılaşılan zorlukların ya da çıkmazların sadece politik hamlelerle değil poetik ya da daha geniş bir adlandırma ile kökünü kendi tarihinden alan gelenek ve kültürel devamlılıkla inşa edileceğine inancı tamdır.

Sinemadan Diziye, Diziden Reelse

Benim kuşağım ve benden önceki kuşaklar sinemanın büyüğü ile dopdolu olarak yaşadılar. Türkiye'nin dar imkânları çerçevesinde her yaşta insan sinema salonlarını doldurdu. Büyülü perde, yaşamlarına doluluk katmak isteyen insanlara aşktan maceraya, gerçeklikten bilim kurguya ne isterlerse sunmaya çalıştı. Büyük yönetmenler, büyük oyuncular, büyük konular hayal perdesini kanatlandırdı. Gündelik hayatın ortasında her türlü gaile ile bunalan insanlar sinemaya giderdi. Işıklar söndüğünde oluşan karanlık bizi bilinmeyenlerin kıyısında büyülü bir dünyaya hazırlardı. Bu karanlık, masala girerken çocukları ve bizi, sihirli dünyaya hazırlayan tekerlemelerin verdiği bir ara âlem gibi sarıp sarmalardı. O kısa aralıkta gerçek dünya geride, dışarıda kalır; girilecek yeni âlemin ışıkları, renkleri perdede hafiften kıpırdamaya başladılar. O kısa karanlık iki âlemin geçiş noktası, âdeta bir araf gibiydi.

Ancak dijital devrim, köklü olan hemen her şeyin sonunu getirdiği gibi sinemanın da canına okudu. Artan salon maliyetleri, bilet fiyatlarındaki anlaşılmaz yükseliş, belki hepsinden öte sinemaya

gitmek için hazırlanmak, saçma bir AVM macerasına girişmek yani bizzat sinemaya gitmek eylemliliği insanları yormaya başladı. Dijital imkânlar çerçevesinde evinizde bir takım aletlerle oluşturabileceğiniz ortam sinema atmosferi de yaratmakta. Biraz imkânı olan evlerde hemen ufak bir sinema mekânı oluşturulmakta. Modern dünyanın en belirleyici hususlarından biri olarak insanı fazlasıyla topluluktan soyutlayıp kendine yetebileceği algısına sürüklemekte. Ebeveynler evin kamusal alanında yalnız, çocuklar evin odalarında yalnız, her türden yakalılar oluşturulmuş çalışma kabinlerinde yalnız... Oysa sinemaya gitmek, sinema salonunda beklemek, filmin en heyecanlı anında hep bir ağızdan koroya katılmak... Bunlar topluca yapılan eylemler. İnsanın topluca yaptığı eylemlerden aldığı haz veya duygu durumu başka bir şeye benzemez. O da nihayetinde çok özel bir katharsis yaratır. Oysa geç modernler, topluca yapılan her şeyden ölesiye nefret eder. Kendi ideolojik ve ekonomik varoluşu kişiyi her türlü topluluktan ayırmakta, onu tek başına bırakıp topluyken kullanabileceği her türlü imkânı elinden almaktadır.

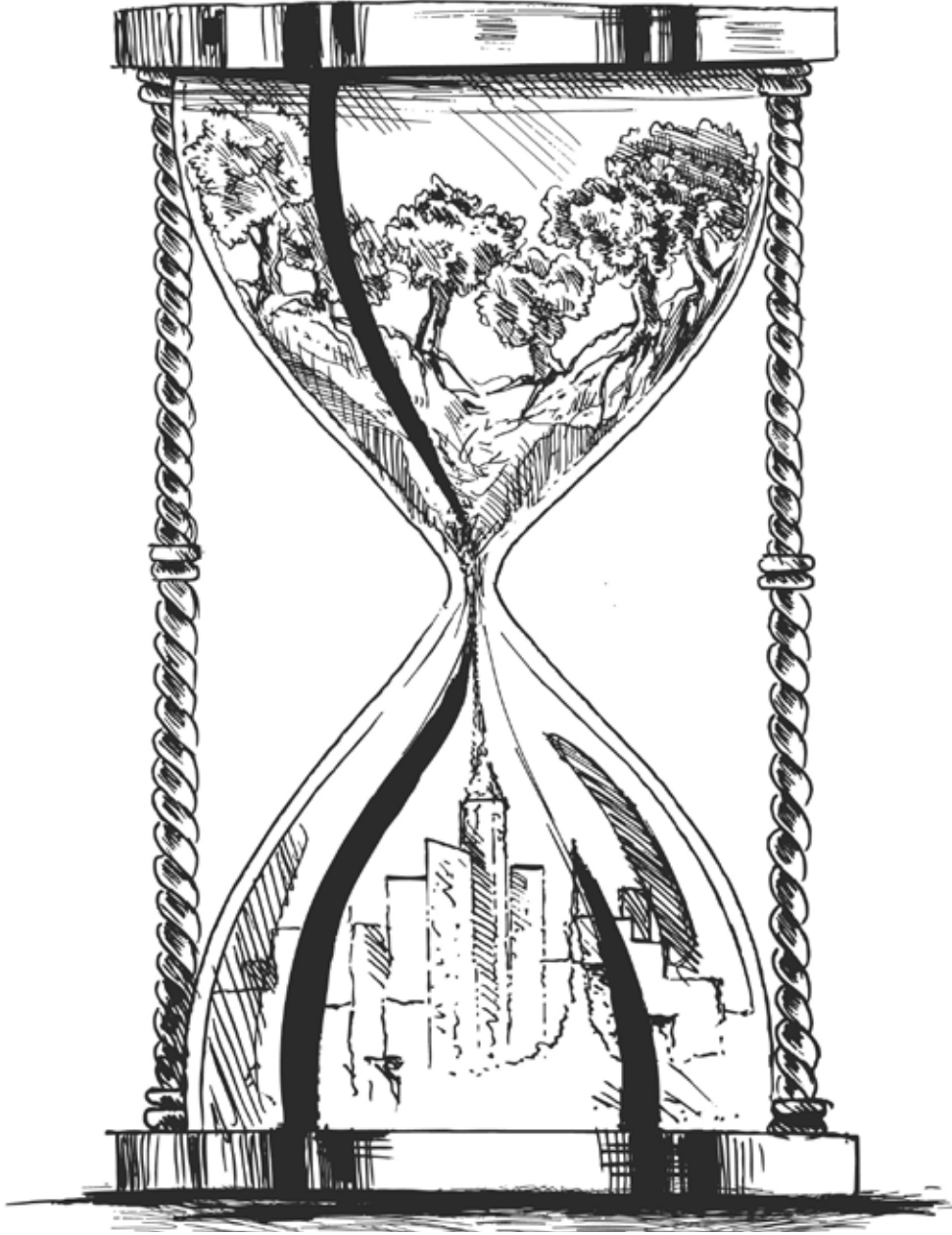
Geç modernizmin alametifarikalarından olan dijital platformlara bu gözle bakmakta fayda var. Sinema ve hatta evin kamusal alanındaki (oturma odası) televizyon ölürken dijital platformlardaki hareketliliği gözden kaçırmamak gerekir. Bu bağlamda özellikle bu platformlardaki dizilere de dikkat çekmek gerekiyor. Dijital platformların yükselişi dizilerle başladı. Klasik sinema yerini dizilere bırakıyor.

Sinema filmi kalıcı bir şeydir. Sinema tarihi kalıcı ve neredeyse tek vuruşluk büyük filmlerle doludur. *Yedi Samuray, Avare, Yurttaş Kane, Seven, Sonsuzluk ve Bir Gün...* Bunlar tek atımlık ve bir katharsis yaratan filmlerdir. Dolayısıyla neoliberal kapitalizm, bunları yeniden üretmediği için artık yetersiz kalmaktadır. İzleyiciye onun arzu ve isteklerini dikkatlerini diri tutacak hatta mümkünse bunları sündürecek ardı arkası kesilmeyen yeni, hep yeni, daha yeni şeyler sunulmaktadır. Televizyonun klasik çağında sonlu ve hudutlu bir form olarak doğan dizi böylece dijital platform çağında kapitalizmin yeniden üretiminin bir aracı hâline gelmektedir. Dolayısıyla sinemanın izleyicide yarattığı katharsis dizi sektöründe oluşmaz. Dizi süreğenliğin iptidai bir formu olarak sündürülen bir şeydir. Gelenekle kurulan sağlıklı bir bağ olarak sürmek, sürdürmek, sünmeye dönüşmektir. Sünmek an içindeki kopuşa kadar süren bir uzayıdır. Sağlıktan öte, âni uzatan ama sürmeye de yaklaşmayan patolojik bir zaman uzayıdır.

Bunun en açık ifade ediliş tarzı "reels" denilen kısa videolarda karşımıza çıkar. Birkaç saniyeden oluşan reels, zamanı parçalar. Amansız ve acımasız bir enformasyon bombardımanına maruz bırakır. Neoliberal kapitalizmin, yeni hayat anlayışının en güzel ifadesidir. Huzur, saadet, güvenlik; sessizlikte, uzun bir hikâyenin akışında yakalanır. Hikâye aidiyettir. Zamanın uzaması, büyük zamanın kıyısına yerleşmektir. Ne dizi ne de özellikle reels bu kendini akışa bırakmaya ya da bir hikâyeye dâhil olmaya müsaade eder.

HİKÂYENİN İÇİNİ DOLDURMAK

HÜSEYİN AHMET ÇELİK

Hikâyenin içini doldurmaktan neyi kastediyoruz?

Bir şehir düşünelim. Buluşmalar, görüşmeler, başlangıçlar, bitişler, varışlar, ayrılışlar keyfeker. Şehre bir mutasarrıf tayin edilmiş olsun. Akli başında bir mutasarrıf ise gelir gelmez bu keşmekeşi fark eder ve herkesin görebileceği bir yere bir büyük saat kondurur. Hikâyemizin, şehrin ortasında inşa edilen bir saat kulesi olduğunu varsayalım. Ahalinin hayatında elle tutulur bir değişikliğe sebep olmayan saat kulesi, şehri derinden derine dönüştürür. Müezzinin, kahvecinin, seyyahların, aseslerin gözü saattedir artık. Pazar kurulurken saate bakılır, mektebe gidilirken saate bakılır. Bir çocuğa ad konacağı zaman bile gözler yok yere saat kulesine döner. Torununun adını Abdurrezzak koyan ihtiyarın gözü nedense kocaman kadrana takılmadan edemez.

Meydanı kalabalık, halkı pejmürde, vakti ayarsız bu şehir, bir saat kulesinin ne işe yaradığını henüz anlayabilmiş değildir. Gerçi hâlâ zamanın dilini çözebilen olmamıştır.

Son derece girift, büyülu ve ürkütücü bir mefhum olan zaman hakkında konuşacağımı sanıyorsanız yanıyorsunuz. Ama saatler hakkında konuşmaktan kim keyif almaz? Zamanı köşeye sıkıştırmak için saat koleksiyonerleriyle iş birliği yapan bir hikâye kahramanı yaratmak

istememez miydiniz? Geniş bir salon düşünün, varidatı hesaplanamayacak bir mirasyedinin simsiyah duvar kâğıdı ile kapladığı kubbeli, dairevi bir salon... Ortasında -nereden bulsuysa- fil saati bile var... Güneş saatleri, kum saatleri, su saatleri, mum saatleri... yüzlerce binlerce saatin irili ufaklı birer yıldız gibi parladığı bu odada zamanın eli ayağına dolaşır mı, hızını şaşırır mı, yönünü karıştırır mı diye düşünmeden edemem. Bir gün hikâyesini yazarım belki.

Peki, ciddi olalım.

Hayatı zamanla, hikâyeyi saatle eşleştirmemize itiraz istemem o hâlde. Kule?

Aşağıdan yukarıya doğru incelen kulenin gövdesi dikdörtgen silmelerle altıya bölünmüştür. En üstte çanın asıldığı gösterişli bir köşk vardır. Kuzeye, güneye, Doğu'ya ve Batı'ya bakan saat kadrantları beşinci kattadır. Dördüncü katta barok bir balkon, üçüncü ve ikinci katlarda sivri kemerli büyükçe pencereler bulunur. En alt katın kuzeyinde kündekâri bir kapı, güneyinde çeşme nişi göze çarpar.

Haklısınız, kule olmazsa saatin heybeti azalır, şehrin her yanından görülmesi imkânsızlaşır. Fakat saat bize zamanı göstermeli, değil mi?

Söz gelimi saatin on ikiye göstermesi herkes için aynıdır. Fakat on ikinin manası herkeste farklı olabilir.

Ya randevuya geç kalınmıştır ya yemek molası yaklaşmaktadır ya bavulunu hazırlamak için vakit çoktur... Birinin muhtemelen gördüğü son

öğle olacaktır diğeri için hâlâ gelmeyen telefonun ızdırabını perçinler. Saat ayna gibidir. Ayna, aynadır ama herkes onda kendini görür.

O hikâyeyi kuranlar kuleyi sağlam dikmek zorundadır fakat saatin gözlerden ırak deveranına ne demeli?

Saatin beyhude bir ânı gösterdiği vaki değildir. Anlamsızlık ve boşunalık görmek isteyen duvara bakabilir. Ama saate bakmayı seçenler kadrantın üzerinde muhakkak bir anlamla karşılaşacaktır.

Saat, hayatı daima ikiye böler. Öncesi ve sonrası diye. Her saniye geride ölü hücreler bırakan bir tırpan gibidir. Hikâyeye de öyle olmalı. Hikâyenin sizi bir başkasına dönüştürmesine izin verin. Yazarken de okurken de.

Zaman daima yenidir. Asla eskimez. Saat asla eskiyi göstermez. Bin yıllardır aynı malzemeyi kullanır ama asla eskiye dair değildir. Bin yıllardır aynı kelimeleri kullanarak yeni hikâyeler yazarız. Eski alır, yeni satarız. İleri de gitmez, gidemez; yekindir, hamle yapar, ıknır fakat âna hapsolür, ânın içinden çıkamaz. Zamanın içinde öyle anlar vardır ki yıllar yıllar sonra kıymete biner ama talihini o ân bilmek imkânsızdır.

Arkasında karmaşık mekanizmalar, ince mühendislik harikaları barındırır ama yüzü alabildiğine sade ve anlaşılırdır. Saate bakan ne zembereği görür ne de hassas döngüyü.

Birinin saati kurması gerekir ya da pilini değiştirmek icap eder. Bir bü-

yük adam. Bir büyük hadise. Sonra hatıralar, kalp kırıklıkları, şahitlikler, yüzleşmeler, uyanışlar... Sonra okumalar... Yardımcı oyuncudur okumak.

Saatler binbir suret alsa da bütün marifeti zamanı göstermektir ne var ki zamanın kendisi değildir. Hikâyeye, hayatın namütenahi kataloğundan yüzler, sesler, izler seçerek binlerce çehreye bürünebilir ama hayatın kendisi olamaz. Bütün renklerini hayattan alır ama bir rengin bile bedelini ödeyecek kadar cesur değildir.

Saat, zamanı parçalara bölebilir, izah edebilir, dillere ve iklimlere tercüme edebilir. Zamanın dışına çıkılmaz. Tozpembe bir ilişki değildir bu. Sevecen olduğu kadar ceberut, cömert olduğu kadar tutucu. Kurallar, hassasiyetler, ölçüler vardır. Biçime ve manaya dair. Ne birinden ne ötekenden geçilebilir.

Saatin sesi vardır. Gözlerinizi kapatsanız bile mesela bir dakikayı hesaplayabilirsiniz. Düzenli, ritmik, sağlıklı bir sestir o. Hikâyenin de müziği olmalı. Ahengi. Kulağa hoş gelmeli.

Saat bir gün durur. Geriye gitmez ama durabilir. Ölümdür bu. Hikâyeye bir gün biter. Nefes, hikâyelerden sonra biter. Durur ama yok olmaz. Hayatın içinde kaybolmak diye bir ihtimal yoktur. Zaman durmaz, saat durur. Hikâyeler hayatın içinde taşlaşır. Geriye dönüp hikâyeleri tashih etmek imkânsızdır.

Öyleyse? Yaşarken, bir musahhihe varmayınca olmaz.

GÖLGELERİN PEŞİNDEKİ ŞEHİR

ZEYNEP ONAR

Anlatırlar ki yüzyıllardır okyanusun dibinde yatan bir kitapta bir şehirden bahsedilmiş. Adı geçen bu yer, şimdiye kadar bilinen şehirlerden farklıymış. Hatta bu zamana kadar bildiğiniz tüm şehirleri unutun! Şöyle ki bu şehirde gökyüzü mavinin en güzel tonundaymış ve bu renk bir gün bile değışmemiş. Ne bir yağmur damlası ne de hafif bir bulut olurmuş semada. Hiç kimse bilmezmiş havanın kapalı olmasının ne demek olduğunu hatta yağmuru hiç görmemişler. Şimdi sizin aklınıza yağmur yağmadığı için susuz, kuru bir şehir gelmesin aksine her yerden sular fışkırır, şelaleler dört bir yandan zarif bir şekilde akar, her kapının önünde bir çeşme bulunurmuş. Durgun akarsular içinde herkese ait olan renk renk sandallarla gün batımı gezintisine çıkılmış. Şehrin içindeki yapılar da oldukça görkemliymiş. Ustalar, güneş ışıklarını daha çok alıp daha çok parlasm diye duvarları yüksek ayna gibi parlayan binalar inşa etmişler. Şehir halkı her gün ama her gün bu görkemli binaların önüne gelip “Ne kadar güzel bir bina!” “Harika bir yapı! Olağanüstü!” gibi sözler sarf ederlermiş. Kimse farkında değilmiş aslında güzelliğın güneşte saklı olduğunu.

Bu şehir halkının her gün yaptığı başka bir şey daha varmış. Gölgeleler uza-yıp vakit ikindiye yaklaştığında bir kısmının elinde ağ, bir kısmının elinde ok şehir dışına kuşların gölgelerini avlamaya giderlermiş. Ama yıllarca uğraşmalarına rağmen daha bir kişi bile bunu başaramamış. Eee kuşları gölgesinden yakalamak pek akıl kârı iş değilmiş ama işte bize göre olan onlara göre değilmiş.

Gel zaman git zaman şehre iki adam gelmiş. Bu adamlardan biri üstü başı dağınık, pejmürde kılıklı biriymiş. Sürekli tekrar ettiği birkaç cümle dışında bir şey konuşmazmış. Şehre girdiğinde halk yine gölgelerin peşindeymiş. Ona bu durum garip gelmiş. Şöyle demiş:

“Heey! Geyikler kanatlanıp uçtu. Çekildi gökyüzü. Her yer kapkaranlık. Kuşlar feleğın ucunda. Hüsrana uğrayanlar burada mı? Peki, bildin mi hakikat neymiş?”

Şehir halkı, kan ter içinde kuşların gölgesini yakalamaya çalışırken bu meczup görünümlü adamın söylediklerini duymamışlar bile. Ama yanındaki ikinci adam, giyimiyle kuşlarıyla konuşmasıyla onları çoktan etkisi altına almış. Hâlbuki bu ikinci adam düzenbazın, hilebazın tekiymiş. Akli fikri insanları kandırmaktaymış. Birkaç gün böyle geçmiş. Derken hilebaz adam, şehir halkına bir oyun oynamaya karar vermiş. Kuşları yakalamak için çok iyi bir taktiğının olduğunu ama bunu ancak parayla satacağın söylemiş.

Şehir halkı da kuşları yakalaması için ellerinde avuçlarında ne varsa vermişler. Hatta şehrin en gözde yerlerinden topraklar vadeden bile olmuş.

Gün gelmiş, hilebaz adam planını açıklamış. Sabah erkenden kuşlara tuzak kuracağını ve böylece gölgeler görünmeye başladığında tuzakların içine düşmüş kuşları kolaylıkla yakalayabileceklerini söylemiş. Halk bu fikri çok beğenmiş. Sabah olmuş, hilebaz adamın dediği gibi tuzakları kurmuşlar. Bu sefer kendilerinden çok eminlermiş hatta canlı bir kuş yakalanırsa koymak için yanında kafes getiren bile varmış.

Bütün şehir halkı bir köşeye saklanmış. Derken güneş yükselmiş, kuşların gölgelerinden bazıları tuzakların içinde görülmüş. İşte demiş biri, sonunda tuzağa düştüler. Lakin ellerini uzatıp almaya çalışırken yine kaçmışlar. Bazılarının elinde ok, bazılarının elinde ağ, hep beraber gölgelerin peşinden koşuyorlarmış. Nefes nefese çaresiz bir şekilde koşuştururken içlerinden biri bağırarak: "Yakaladım yakaladım!" Sesin geldiği yere doğru baktıklarında bir adamın kuşun gölgesini sıkıca kavradığını görmüşler. Sonunda biri yakalamış gölgeyi. Kalabalık, yavaş adımlarla adama doğru yaklaşırken gölge yine kaçmasın mı? Gölgenin peşinden de bütün şehir halkı koşuyormuş. Tabii hepsinin tek gördüğü kuşun gölgesi olduğu için hiçbir farkına varmamış gölgenin uçurumdan aşağı doğru gittiğini. Sonunda bütün şehir halkı ve düzenbaz adam yakalama hırsıyla gölgenin peşinde uçurumdan aşağı atlamış.

Bu olaydan sonra ilk defa gökyüzü bulutlarla kaplanmaya başlamış. Meczup uçurumun başına gelmiş ve o kimsenin umursamadığı cümleleri tekrarlamış: "Heceey! Ge-yikler kanatlanıp uçtu. Çekildi gökyüzü. Her yer kapkaranlık. Kuşlar feleğin ucunda. Hüsrana uğrayanlar burada mı? Peki bildin mi hakikat neymiş?"

Bunu demiş demesine de kendisinden başka kimse bunu duymamış.

Bundan sonrası ile ilgili kimsenin bir bilgisi yok. Şehir halkına ne olduğu malum. Ama şehre ne olduğuyla ilgili bilgiler okyanusun altındaki kitapla beraber sulara gömülmüş.

B İ R Ʋ a Z I B İ R  İ Z İ

“Dar kapıdan girmeye gayret edin zira geniş kapı ve geniş yol insanı yıkıma sürükler, oradan geçenler çoktur, oysa yaşama götüren kapı dar, yolsa çetindir ve onu bulanların sayısı azdır.”

André Gide’in *Dar Kapı* eserinden...

@umitmeric1 X UmitMericmm

**"Hep öğrenmek
ve öğrendiklerimi
başkalarıyla
paylaşmak isterim."**

ÜMİT MERİÇ

Cemil Meriç ile çalışmak sizin için büyük bir düşünce ufku açarken öte taraftan sizin okuma ve düşünme sürecinizde entelektüel yakınlık ve bir bağ oluşturduğu muhakkak. Bir söyleşinizde "Meriç soyadını taşıyorum. Bunun bana getirdiği bazı kolaylıklar, bazı zorluklar var." diyorsunuz. Bu soyadın yüklediği sorumluluklar yanında siz Meriç soyadına yeni bir değer katmayı ondan ayrı bir karakter olmayı nasıl başardınız?

Kimi başında taçla doğarmış, kimi elinde kılıçla. Ben-
se bir kütüphanenin orta yerinde doğmuşum. Gözümü
kitapların içinde açtım. Her evin duvarları, bizimki gibi
kitaplıklarla dolu sanırdım. Babam, önce babam sonra
ömür boyu hocam oldu. Bu da her evlada nasip olmayan
bir mazhariyettir.

SÖYLEŞİ
ZEYNEP ONAR

Genetiğın sırlarına kısmen de olsa insan yaşadıkça vakıf oluyor. İlgilerim başlangıçta ister istemez babamın ilgileri oldu. Ama sanırım bir ğretmen olan annemin de kitaba olan saygısı ikinci bir genetik unsur olarak hayatımı şekillendirdi. mrümün ilk kırk yılı babam için okumak ve yazmakla geçti. Benim için başka her şey teferruatı. Hocalık yıllarımda babamla aynı olan ilgilerimin yanına yeni ilgi alanlarının girmeye başladığını hissettim. Ben Tolstoy'un Moskova'ya iki yüz elli kilometre mesafedeki malikânesinde onun kütüphanesini görünce hayretler içinde kalmıştım. Fransızca kitapların yüzde sekseni babamın kütüphanesindeki kitaplar ile aynıydı. Ben, bu kütüphanenin balını tattım. Ama zaman içinde çocukluğumdan beri tohumlarını içimde taşıdığım konular, özellikle 1975'te doktora'yı verdikten sonra iek açmaya başladı. Edebiyat merakım, sanat tarihine ilgim ve İslamiyetle ilgili cehaletim beni sosyolojiden uzaklaştırmadı ama yeni ufuklara taşıdı. Çocukluk yıllarımda Peyami Safa ile başlayan roman maceram, Atilla İlhan'dan geçip Tanpınar'a vardı. Sanat tarihi ilgim, dünyadaki müzeleri tavaf edip bir İstanbul müzesi kurma hayaline ulaştı. Dindar kimliğim, neden sonra oluşurken önceleri kendi göbeğimi kendim kestim, sonraları yazılı ve sözlü irfan dünyasının kapıları önümde açıldı. Yaşadığım hayattan çok memnumun. Günleri, saatleri değıl dakikaları hatta saniyeleri çok severim ve sayarım. Hep öğrenmek ve hep öğrendiklerimi başkalarıyla paylaşmak, onlara aktarmak isterim. Hayatımı bu

cümle ile özetleyebilirim. Bu açıdan hem annemin hem de babamın kızıyım.

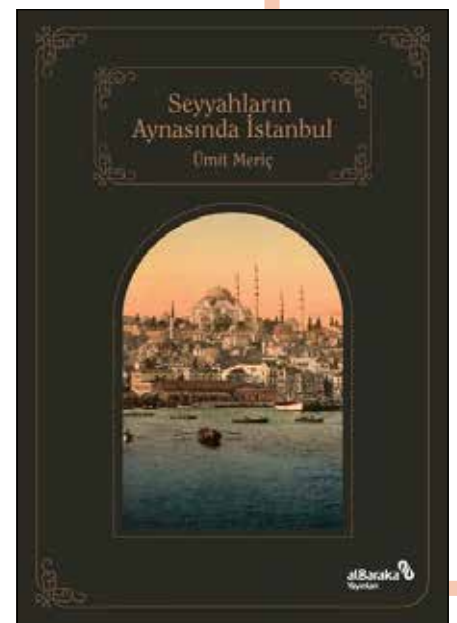
Anlattıklarınızdan babanızın kitapla olan ilişkisi her kitap kurdunun zihninde derin izler bıraktı. Babanızın gözlerini kaybettikten sonra geceleri yatağından kalkıp etraftaki eşyalara çarparak kütüphanenin kapısını bulduğundan içeri girip raflardan bir kitap alıp açtığından, sayfaya başını gömerek hüngür hüngür ağladığından bahsediyorsunuz. İnsanın vücudunun ondan vazgeçtiğı zamanda bile kitabı vazgeçilmez kılan nedir? Babanızın kitapla olan teşrikmesaisi sonraki çalışmalarınızı nasıl etkiledi?

Babam, dört yaşında gözlük takmış ve dört yaşında okumaya başlamış. Kitap, onun için her sayfasında esrarlı bir kapıyı açarak muhteşem bir değıl birçok dünyada yaşamasını sağlayan bir dost idi. Bu özelliğini gözlerini kaybettikten sonra da devam ettirdi. Şu farkla ki artık dikkati fani dünyanın alayışına dalıp vakit kaybetmeden onun karanlık dünyasını pırıl pırıl ışılatan ikinci bir güneş gibi oldu. Bense sesimle kuyunun dibindeki babama sestem bir merdiven kurarak onun karanlıklarını aşmasını sağladım. Babam, okumadığı ve yeni bir şey ğrenmediğı zaman mutsuz olurdu. Bu özellik aynı ile bende de devam ediyor.

Hayatınızda önemli bir yere sahip olan biri daha var o da Cevdet Paşa. Sizin çalışmalarınıza kadar Cevdet Paşa daha

Çok tarihi kimliğı ile biliniyordu. Bir sosyolog olarak onunla yolunuz nasıl kesişti? Ve sizde nasıl bir değışime yol açtı?

Cevdet Paşa beni benle, beni tarihimle, beni geleceğimle buluşturan ve tanıştıran muhteşem bir üstat oldu. Ben o zamana kadar lise tarih kitaplarıyla sınırlı dünyamı genişleten ve derinleştiren bir rehberle buluştum. Evet dünya tarihi, siyasetiyle edebiyatıyla sanatıyla beni cezbediyordu ama beni kendimle beni ecdadımla beni ecdadımın değırleri ve dünyasıyla tanıştıran o oldu. Yani çevrede dolaşan dikkatimi kendi

merkezime çevirdi. Varlıkla ve varoluşla ilgili cevapsız sorularımı bir tarihçinin satırlarını izleyerek nefes nefese buldum. O satırlar, beni Asr-ı Saadet'e, İslam'a ve Müslüman kimliğime götürdü. Bu benim için hem kendi benimle tanışmam hem toplumumla buluşmam için muhteşem bir imkân oldu. O günden sonra o zamana kadar cevapsız kalan pek çok sorunun cevabını buldum. Sorular devam etti elbette ama artık cevabını bulduğum sorular beni bir daha yoklamadı.

Sosyolog ve akademisyen kimliğinizin yanında çocuklar için bir kitap kaleme aldınız.

Çocukların büyüdü dünyasına girmek nasıl bir duygu?

Aslında hepimizin içinde büyü-meyen bir çocuk saklı. Bunu ilk defa anne olduğumda fark ettim. Anneanne olunca ikinci defa hissettim. Torunumun yanında ben altı yaşında bir çocuk oluyorum. Ama onu kendisiyle tanıştırmak kendisindeki güzelliklere yol açabilmesi için hayat tecrübelerimi hikâyelerle çerçeveledim. *Hayatımdan Hayvan Hikâyeleri*'nin hepsi hayvan kardeşlerimizle birebir yaşadığım hatıralardan oluşuyor. Üzülerek mi söylesem insanoğlunun hayvanoğullarından (kaba bir ifade oldu ama)

öğreneceği çok şey var. "Kendisi tokken komşusu aç yatan bizden değildir." vecizisini bir hayvandan da öğrenebiliriz. Şairi, bir örümceğin Hakk'a götürmesi gibi bazen bir hamam böceği de hacı olmanız için bir güzel vesile olabilir. Bakmasını değil görmesini bilmemiz gerek. Görmesini başarısak sanıyorum kâinatımızı incecik incecik örmüş olan o bağları da idrak etmemiz mümkün hâle geliyor.

Kendiniz için "ciddi İstanbulluyum" diyorsunuz. İstanbul artık neredeyse mahallelerden oluşan mekânlara dönüştü. Dünya küreselleşirken büyük şehirler yerelleşmeye başladı. Gerçek bir İstanbullu tanımak için eski kitaplara mı gitmek gerek? Bir İstanbullu olarak ciddi İstanbullu olmak ne demek?

Seneler önce, İstanbul Büyükşehir Belediyesi için "İstanbullu Olmanın 34 Altın Anahtarı" başlıklı bir çalışma hazırlamıştım. İstanbul'un dünyanın merkezi olduğuna inandığım için sadece İstanbul'u tanıyarak, okuyarak, gezerek pek çok ilim dalında uzman hâline gelebileceğimizi düşünüyorum. İstanbul mimarisiyle doğasıyla edebiyatıyla coğrafyasıyla sizi birçok ilim dallarının kesişme noktasına götürür. Bence bütün yollar Roma'ya değil İstanbul'a çıkar. Bizlerin de bu şehirde yaşamaya liyakat kesbetmemiz için bu şehrin şiiirinin şuuruna varmamız gerekiyor.

“

Ömrümün ilk kırk yılı babam için okumak ve yazmakla geçti. Benim için başka her şey teferruatı.

HIYABAN

YASEMİN BAHAR

Ateşim düşmeye yüz tutunca, heyecanımdan eser kalmadı. Hararetin etkisiyle muhayyilemde canlanan kareler nabzımı arttırmış, titrememi alevlendirmişti. Öyle ki dişlerim birbirine çarpıyor, gözlerim kararıyor, kollarım bedenime sarılı-

yordu. “Üzerimi örtün!” diye bağır-maya çalışmam nafileydi. Başımda toplanan eş dost, doktor edasıyla “Ateşli insan örtülmez!” diyerek parmak sallıyorlardı. Odada bulu-nanlar hâlimden anlamıyor, üzerimi örtmemekte ısrar ediyordu.

Gözlerimi kapadım. Artık hürdüm. İki tarafı ağaçlarla süslenen yolda, ıslık alarak adımlarımı atıyordum. Hıyabanın ortasında durarak, ciğer-lerimi am kokusuyla doldurdum. Hayal bu ya Thoreau’nun yürüyü-şünü de düşledim. Yürümeyi yaşı-

makla eş değer görmesini, ağaçlarla bütünleşmesini, yollara bakıp duraklayarak elini çenesine götürmesini, bakışlarındaki mana değişikliğini... Bir kez tahayyül etmenin tadına varanlar, bir daha oradan ayrılamıyordu. Ben de zihnimde kurduğum oyunu izlemeye bir süre devam ettim. Hayal ettikçe, zangırdamam yerini garip bir coşkuya bıraktı. Sergüzeştim, ilacın etkisiyle son buldu. Kasılan vücudum gevşerken, heyecanım da söndü. Gözlerimi açtığımda ortada ne ağaçlar vardı, ne Thoreau, ne de yaşam sevinciyle yürüyen o adam. Tekerlekli sandalyemle göz göze geldiğimde, annemin iri siyah gözlerinde şefkatle sarmaladığı hüznünü gördüm. Üzerimi örtmemekte ısrar edilen battaniyeye uzandım ve örtündüm.

...

Yükselen sesleri duyunca elimdeki kanaviçeyi bıraktım. Zehra ağlayarak çıkıp gitti. Çok geçmeden gramofondan Müzeyyen Senar'ın sesi yankılanmaya başladı. Oğlum, yine bizimle konuşmak yerine içine çekilmişti. Taş plaklardan nefret ettiği hâlde "Kimseye Etmem Şikâyet" dinliyordu. Birkaç gün öncesinde, ateşler içerisinde yatarken, hepimiz başında bekliyorduk. Nişanlısı Zehra ağlıyor, odada bulunanlar üzerini örtmemekte ısrar ediyordu. Bense endişemi şefkatimle sarmış, oğlumun yüzündeki tebessüme bakıyordum. Tahayyülünde neler canlan-

dırdığını ifade etmezdi ama benim annelik hislerim bilirdi. Oğlum, sandalyesinden bağımsız, hayallerinde yürürdü. Hatta o çok sevdiği hıyabanında, kitaplarını okuduğu ve tanışmayı istediği yazarlarla hasbihal ederdi.

Kanaviçeyi, benimle birlikte ömrünü bu köşede geçirmiş olan, zümrüt yeşili tekli koltuğuma bırakarak yerimden kalktım. Oğlumun yanına gidebilmek için bahane arıyordum ki kendisinden gizlice aldığım, kapağında saatlerin olduğu kitap gözüme ilişti. Ona sezdirmeden bırakabilmek ve ne hâlde olduğunu görebilmek için kapısının önüne geldim. Şarkının sesinden, oğlumun neler dediğini anlayamıyordum. Yine biriyle konuşuyordu. Kırık dökük birkaç sözcük seçebildim. Hepsini birleştirdim: "İnsan talihi bu idi. Hiç kimse yıldız olarak kalamıyordu. Muhakkak hayalimizdeki yerinden inecek, herkese benzeyecekti!"

...

Üst üste yaşadığım olaylar zihnimi bulandırmıştı. Tahayyül etmeye alıştığım için mi yoksa orada huzur bulduğumdan mı bilinmez, gözlerim sürekli kapalıydı. Ateşimin kırk dereceye çıktığı o gün, hayatıma beklemediğim misafirler konuk olmaya başladı. Önceleri hayallerimin canlandığını düşünüyordum, çok kuvvetli bir zihnimin olduğuna inanmıştım. Ama sonraları, gözle-

rim açıkken de onlarla konuşmaya, sohbet etmeye başlayınca heyecanlandığım bu anlar yerini tedirginliğe bıraktı. Bazen uyandığımda baş ucumdaki koltukta kitap okurken buluyordum onları. Bazense hiç sevmediğim gramofondan hiç sevmediğim taş plakların sesini duyarak başlıyordum güne. Ben onlara can verdiğimi düşünürken, onlar hayallerimden çıkıp canları ne isterse öyle davranıyorlardı. Kontrolümün dışında olaylar cereyan ediyordu.

Zehra'yla tartışmamızın sonrasında Ahmet Hamdi Tanpınar'la sohbet etmeye başladık. Gramofondan Müzeyyen Senar'ın sesi yankılanırken, ben de musikiye başka yerden bakıyordum artık. Yalnızlaşan ruhuma yeni dostlar edinmiştim. Tedirginliğim yavaş yavaş alışkanlığa dönüştü. Uyandığımda ilk işim odamda birilerinin olup olmadığını kontrol etmek oluyordu. Eğer yalnızsam hayıflanırdım. Annemin odaya girmesiyle çıkmasının bir olması için hırçınlaşıyordum. Zehra'yı görmeye bile tahammülüm yoktu. Bana hayatımda eksilen yürüyüşümü anımsatıyordu. Yine de yanıma gelmekten bıkmıyordu. Ona baktıkça içimde bir yer acıyordu. Söylediği cümleleri tam manasıyla kavrayamadığımı biliyordum. Belki de ona haksızlık ediyordum. Fakat başka türlü elimden ve dilimden gelmiyordu. İçinde bulunduğum karanlığa onu da çekmek istemiyordum. Onu düşündüğüm esnada kapı tıklatıldı

**Ümitsizlik
diyarına gitme,
ümitler var.
Karanlığa
varma,
güneşler var.**

ve annem içeri girdi. Zarfı kucağıma bıraktıktan sonra hızlı adımlarla çıkıp gitti. “Hakiki vaatlerden kalbe sevinç gelir. Yalan vaatler ise insana üzüntü verir. Kerem sahibinin vaadi hazine gibidir, cimrinin yalan vaadi eziyet olur, diyor Mevlana. Ben sana yalan bir vaatte bulunmuyorum. Bu zor zamanında yanında olmak, sana destek olmak istiyorum. Nişanlın Zehra.”

Elimdeki kâğıdı defalarca okudum. Zehra’ya haksızlık ettiğimin daha da bilincine varıyordum. Ne yapacağımı bilemediğim için yatağın içerisine kıvrıldım ve en iyi bildiğim şeyi yapım, gözlerimi kapadım. Hıyabının şefkatli kollarına sığındım. Çok geçmeden hür bir şekilde adımlarımı sıralamaya başladım. Bu kez gökyüzü biraz bulutluydu. Olsun, dedim. Yağmur öncesinde yürümek de keyifli. Ellerimi ardımda birleştirip ağır adımlarla ilerledim. Çok geçmeden bir at arabası arkamda belirdi, tıktırtılarının kesilmesiyle yanımda durduğunu anladım. Beyaz sakallı bir adam beni yanına çağırdı. Uzattığı eli tuttum ve yanına oturdum. Tekerleğin toprak yolda bıraktığı izlere yenileri eklenirken biz sessizliği paylaştık bir süre. Yağmur damlaları burnumuza, elimize usulca dokunmaya başladığında yanımdaki yaşlı adam avuçlarını açtı ve gökyüzünden gelen armağanı beklemeye koyuldu. Birkaç damla biriktikçe ellerini yüzüne götürü-

yor ve mırıldanıyordu. Ben de ona bakarak avuçlarımı yukarı kaldırdım. Damlalar tenime değdikçe içim bir hoş olmaya başladı. Ne dediğini çok merak ediyordum ama sormaya utanıyordum.

“O, aslı olmayan hayalleri, tamamıyla hikmet yapar. O zehirli suyu şerbet hâline getirir. O zan ve şüphe doğuran sözleri, hakikat ve yakın hâline getirir. Kin ve adavet sebeplerinden dostluk ve muhabbet belirtir. İbrahim’i ateş içinde besler; korkuyu, ruhun emniyeti ve selameti yapar. O’nun sebep yakıcılığına hayranım.”

Gözlerimi açtığımda alnımda boncuk boncuk terler birikmişti. Rüyamdaki huzurun kalbimde de devam ettiğini fark edince gözlerim daha bir aydınlandı. Günlerdir hapsolan ruhum, kafesinden çıkmış gibiydi. Aklım başına geldiğinde etrafımdakilere karşı ördüğüm dikenli tellerimi yıkmaya karar verdim. Öfkeli olmayacak bir tonlamayla anneme seslendim. Kapının önüne kanepa atan, sesimi özleyen annem, ilk seslenmemde içeri girdi. Gözlerimden anlamıştı içinde bulunduğum ruh hâlini. Koşarak yamacıma geldi. Bir yandan alnımdaki teri silerken bir yandan da gözlerimden öpüyordu. Bense içimden Zehra’nın yazdığı satırları tekrarlıyordum: “Ümitsizlik diyarına gitme, ümitler var. Karanlığa varma, güneşler var.”

ÜÇ TAVSİYE MEVLÜT UYANIK

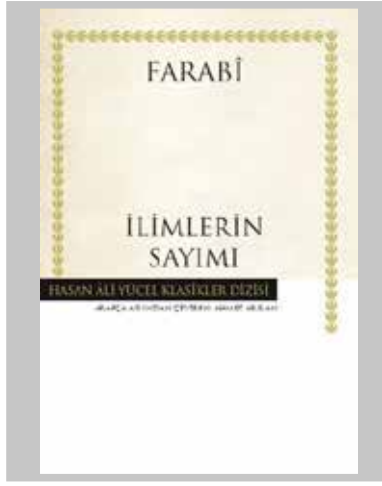
BİR MEKÂN

Günümüz Türkiye, Suriye, Lübnan, Kıbrıs topraklarını kapsayan büyük bir medeniyet kuran Hititler'in başkenti Hattuşa, gezilip görülesi bir yerdir. Hattuşa, Çorum, Boğazkale ilçesinde olup UNESCO Dünya Miras Listesi'nde olan kültür merkezlerinden birisidir.

Hattuşa'ya kötülüklerden koruduğuna inanılan iki aslan kabartması arasından girersiniz. Sfenksli kapı, yetmiş bir metrelik yeraltı geçidi, yazılıkaya, sur canlandırması, döneme ait kil yapı tarzıyla sizi karşılar. Alacahöyük ve Çorum müzelerine de uğrarsanız, Hitit medeniyetinin Anadolu'ya yaptığı katkıları görebilirsiniz.

BİR KİTAP

Düşünce tarihinde "ikinci üstat" olarak nitelenen Farabî'nin *İlimlerin Sayımı* adlı eseri XII. yüzyılda Batı dünyasına çeviri yoluyla aktarıldığından dolayı İslam ve Hristiyan âlemi için oldukça önemlidir. Filozof dil, mantık, pozitif ilimler, ilahiyat ve medeni ilimler (fıkıh, kelam, ahlak) şeklindeki tasnifinde, Tanrı'nın evreni nasıl yarattığının pozitif ilimler ile açıklanabileceğini, evrenin niçin yaratıldığının ise ilahiyat/felsefe ile anlayıp temellendirileceğini belirtir. Bunun etik, politik bir şekilde uygulanmasının ise medeni ilimler ile yapılacağını söyler. Bu eserle "felsefeye giriş" yapabilirsiniz.

BİR FİLM

Groundhog Day (Bugün Aslında Düdü) adlı fantastik ve felsefi unsurlarla örülü filmde, isteği dışında festival haberi yapması için bir kasabaya gönderilen sunucu Bill Murray, kar fırtınası nedeniyle orada kalır. Ertesi gün, aslında önceki güne tekrar uyandığını fark eder. Her gün, orada olmak istemediği güne uyanmaya başlar. Ekrandakinin aksine huysuz, kaprisli biri olan sunucumuz, sürekli tekrar eden aynı günü, çok farklı şekillerde yaşamayı dener. Neticede iyi bir insan olmanın hayatı yaşanmaya değer kıldığını fark eder.

HOS GELDİN EY ŞEHR-İ RAMAZAN

CANAN OLPAK KOÇ

Çok bilinen, yabancı menşeli bir içecek markasının iddiasına inanılacak olursa iftar sofralarının vazgeçilmezi bu markayı taşıyan içecekmiş. Oysa kadim kültürün, iftar sofralarıyla herhangi bir yiyecek yahut içeceği özdeşleştirdiğini söyleyemeyiz. Kültürün kendince yeme içme âdetleri muhakkak vardır. Daha hafif olduğu için güllaç gibi bazı tatlı ve yiyecekler de özellikle ramazan ayında tüketilir. Öte yandan yeme içme ramazan ayının amacı değildir. Eskiler, ramazan ayında başka değişmezleri öncelemiştir. İftar sofrasını zenginleştiren yemeklerin komşularla, ihtiyaç sahipleriyle paylaşılmasını öncelemişlerdir mesela ve elbette buyur edilen misafirleri. Öyledir: Misafir, kabul edildiği evin zenginliğine dönüşür. Başta sohbeti olmak üzere, yenilip içilen her nimete lezzetini ve bereketini katar. Söz konusu ramazan ayı olduğundaysa misafir, doğrudan ramazanın kendisidir. En azından, “Gönderdi Hüda çün bize mihmân Ramazân / Hoş tutmağa niyyet edelim biz dahi anı” diyen Zati bu kanaattedir. Şiirlerinde Bahti mahlasını kullanan Birinci Ahmet de ramazanı misafir kabul eden şairlerden: “Şehr-i İslâm’ı kudûmüyle çü etti teşrif / Hoş tutarlarsa n’ola hürmet eyleye pir ü civân” Bahti, ramazan ayı için İslam ayı tabirini kullanıyor ve onun, uzak bir yoldan gelerek teşrif ettiğini söylüyor. Genciyle, yaşlısıyla herkesin o misafire hürmet etmesini ve onun gönlünü hoş tutmasını diliyor. Gerçekten de ramazan, o sevinci bir kez tadabilmiş olanlar ve yılda bir kez teşrif eden bu misafirin şenliğini gönüllerinde samimiyetle hissedenler açısından uzun bir yol katederek geri döner. Araya giren diğer on bir ay, ramazana meftun gözlere fazlaca

uzun bir mesafe gelir. Nitekim Bahti, bir başka beytinde aradaki on bir ay yüzünden çekilen hasrete de değinir: “On bir aydır gideli biz de çekerdik hicran / Merhaba etdi bizimle yine şehr-i Ramazan” Ramazanın teşrifi haberli bir misafirliktir. Onu davet edenlerse ilahi emre uymasını bilen, nefis terbiyesine amade, sabrı ve tevekkülü kabullenmiş imanlı kalplilerdir. Tıpkı önceden haberi alınmış bir misafire nasıl hazırlık yapılsa evlerde, ramazanın teşrifi öncesinde de bireylerden topluma, kilerlerden sokağa hayatın her bir ayrıntısını bir ramazan hazırlığı heyecanı kaplar. Sururi, o hazırlıklardan birisinin de minareler arasına çekilen mahyalar olduğunu söylüyor: “Her minâre ise kandîl ile bir meş’aledir / İtmege toğrı yola halkı hidâyet ramazân” Sururi, mahyaların asıldığı minareleri meşaleye benzetiyor. Bu meşale sayesinde halk, ramazanın hidayetiyile doğru yolu buluyor. Mahyalar, hâlâ korunan ramazan geleneklerinden. Üstelik teknolojinin gelişmesiyle yalnız merkezî büyük camilere değil, iki minareye sahip hemen her camiye asılabiliyor. Fakat günümüzdeki gibi ışık kirliliğinin olmadığı, biçimsiz binaların pervasızca yükselmediği eski zamanlarda mahyaların çok daha etkileyici olduğunu anlayabiliyor insan. Şehirlerin karanlık gecelerinde yıldızlar misali parlayan, uzak mesafelerden bile görülebilen mahyalarda eskinin insanları masal âlemlerini çağrıştıran ve imanları tazeleyen bir samimiyet buluyorlardı kuşkusuz. Sabit, minareler kadar camilerin içinde de ramazan hazırlığı yapıldığı bilgisini veriyor: “Kubbe kandîlleridir dâîre-i hal-kârî / Zav-ı kâşâne-i tâ’ata zer-endûde tavân” Sabit’in beytinden anlaşıldığına göre

camilerin kubbeleri ve altın sıvanmış tavanları yaldızlı çemberlerle süslenmektedir. Bu dairelere süslü ve gösterişli harflerle ayetler yazılmaktadır. Şimdi gel de titrek mum ışıklarıyla şavkıyan, hayatiyet kazanan ve ibadet için camiye gelenleri çocuksu bir masumiyetle karşılayan o cami içi süslemeleri zihinde hayranlıkla canlandırma. Misafirlerin hediye getirmesi de âdetlerimizdendir. Hiçbir ev sahibi misafirin eline bakmaz aslında. Onunla birlikte hanelere dolan muhabbetten güzel hediye olmayacaktır sonuçta. Yine de misafirliğe gidilirken yanımıza çam sakızı çoban armağanı bir hediye alırız. Ramazan ayının en büyük hediyesiye içindeki bin aydan hayırlı Kadir Gecesi’dir. Şeyhî, o güzel hediye hakkında şöyle diyor: “Bu gece kadri bin aydan yeğ ise tan mı Hak / Kudret ile şeb-i Kadr etdi mukadder bu gece.” Medeniyetler kolay inşa olmuyor. Mübarek gecelerine, kutsal aylarına, bireyi ve toplumu ilgilendiren her bir ayrıntıya ruhunu teneffüs ettirmeyi gerektiriyor medeniyet. Böylece inançlar hayatiyet kazanıyor, gündelik hayatın parçasına dönüşüyor. Beyitlerin yol göstericiliğinde anlıyoruz ki Türk-İslam medeniyeti, ramazan aylarını da kendi kültür kabulleri etrafında karşılaşmasını bilmiş. Bu aşamada bize düşen nedir peki? Elbette misafiri elimizden geldiğince medeniyetimizin kabulleri doğrultusunda buyur etmek. Ve bu arada çağın gerekliliklerini de o güzel misafire göre uyarlamak. En azından, iftar sofralarını Türk-İslam medeniyetiyle hiçbir ilgisi olmayan ama sırf müşteriye hitap edebilmek uğruna ramazanı kullanan tüketim çağı ürünleriyle bir arada düşünmemek...

V-AZGEMEK

BAHİYAR ASLAN

Uzan. Kirli örtüsüne aldırış etme kanepenin. Ocakta su mu var? ay mı demleyeceksin? Bırak, kaynasın su. Taşsın. Snsn ocak. Dışarıyı dinle. Mevsim sessiz sessiz değişiyor. Yalnızca sen duyabilirsin. Her şeyden yani kaygılardan yani arzulardan yani endişelerden -endişeler diye bir şey yok aslında, ne kadar çok olurlarsa olsunlar yine de tektir, endişedir- yani endişeden, mümkün olan ya da olmayan hayallerden, planlardan, hedeflerden, dileklerden, beklentilerden hatta hayal kırıklıklarından, gidenlerden, gelenlerden, geride kalanlardan, kendinden ve ötekinden velhasıl her şeyden kurtul ve dinle. İşiteceksin. Rzgārın incecik, tlden de ince, ipekli bir eteğinin olduğunu, onu yerlere sürüyerek geçip gittiğini işiteceksin. Kar da öyle yağacak bu gece. Usulca ipekli eteğiyle gelip duracak avluda. Gecenin bir yerinde pencereye yönelip bakacaksın. Sonra o eteğin, tertemiz kokusunu duymak için pencereyi açacaksın. Bunlar da geleceğe ve planlara ve belki de dileklere dāhil ama yapacaksın. Yapmalısın. Uzan şimdi. Sen iyi bilirsin taze yağmış karın kokusunun, çoktan toprak olmuş, çoktan toprak olmayı geçmiş, aşmış, yumuşacık bir filiz gibi, taşları, kayaları çatlatan bir filiz gibi, ateşleri söndüren, ağrılarını dindiren bir filiz gibi kalbinin bütün damarlarını dolaşan bir annenin kokusundan başka bir şey olmadığını. Dinle şimdi. Kulağını iyice yaklaştır sessizliğe. Avludaki döşeme taşları genleşiyor

gizli bir sesle. Ölüm böyle yaklaşacak biliyor musun? Genleşen bir taşın sessizliğiyle, usulca... Bir gece yatağına uzanıp yanındaki sehpanın üzerindeki otuz l  tespihten birini alıp otuz üç kere “sphanallah” demeye niyetlendiğinde belki de diyebildiğinde, sonra otuz üç kere “el-hamdlillah” demeye hazırlandığında ya da diyebildiğinde... Ağaçtan mı o? Abanoz mu? Kuka mı? Gl ağacı mı? Pelesenk mi? Hamdi Usta’nın işi mi? Ya da Beyazıt Camii yanındaki yani Sahaflar arşısı çıkışındaki antacılarından mı alındı? Bir tespihin parmaklarında bıraktığı kokuyu içine çekerken... Zikirle yıkandığından belki de cennet kokusunun tam da böyle bir şey olduğunu düşündüğünde son kez düşündüğünde -öteden beri düşünüp durduğun için- gelip bulacak seni. O anda belki de sessiz sessiz yağdığına inandığın karın sesini duyacaksın. Meleklerle dair, lme dair metaforlar gelecek aklına. “Saçma” diyeceksin içinden, “lmn kanatları mı olur! Basbayağı soyut bir şey işte!” diyeceksin, lanete yelteneceksin şairlere, metaforlarına, imgelerine ama ölmek üzere olduğunu hatırlayıp vazgeçeceksin... Sphanallah... Otuz üç kere demeye vakit var mı? Müsaade edecek mi? Elhamdülillah... Allahuekber... Hiç değilse birer kere. Son bir kere. Son birer kere... şehadet getirebilecek misin son nefesinde? Bir kerecik... Ne görüyorsun? Son kez neye baktın dünyada? Dünyada en son görmek istediğin bir çift siyah

göze bakabildin mi bir kere daha? Ne kadar çok soru var... Son nefesinde bunca soruyla dolu olmak... Vazgeç. Her şeyden vazgeç. Terk et. Her şeyi terk et. Her şeyden kurtul. Sorulardan ve cevaplardan... Eskilerden ve yenilerden. İmladan ve sözlerden. teye geirebileceğin, gtrebileceğin hiçbir şey yok. Avluyu ve avluda dolaşan rzgārı unut. Yağan karı ve beyaz eteğini unut. Kokuyu ve sesi unut. Bırak her şeyi. Aşk bile bu dünyada kalacak. Son kez bakmayı hayal ettiğin bir çift siyah göz senin için bir damla yaş dkmeyecek.

O acı aydan  bardak mı içtin? Pamuk gl. Demlikteki pamuk gl... Masmavi gökyüzüne açılan, belki de bir rzgārla uçan pamuk gl... Alıştım bu resme. Gllerin arasından geçen altın damarlara alıştım. Rzgārın zaman demek olduğunu iyice iselleştirdim. Bu ikisinin benzerliğini, birliğini keşfetmek kime nasip oldu acaba? Tarihin en mühim keşiflerinden biri değil mi bu! Rzgārı dinle. Zamanı dinle. Zamanın beyaz eteğini düşün; kar gibi serilen, pamuk gibi yığılan. Hafif bir şey olmalı zaman. Onu ağırılaştırmayı nasıl da iyi bilirsin oysa. Kendinle konuş işte böyle. Sık sık. Kendinle. Odaları birbirinden ayıran duvarların rengine bak. Hayatla lm ayıran duvarların, belki de sadece bir perde olan duvarların rengine bak. lrken göreceğin son resim bu mu olacak acaba? Bir ift kara gözden, bembeyaz bir per-

deye geçiş... Sonra, sonrası olmayan bir karanlık yahut sonrası olmayan bir aydınlık. Aydınlıkla beyaz aynı şey mi? Demliğin dibinde kalan çay soğumuş. Kalkıp yenisini demle ve dünyayla meşgul ol. Böylece ölümü erteleyebileceğini hisset. Aldanış budur. Budur aldaniş. Bu olmalı. Hep olmalı. Her zaman. Su taşsa. Ocak sönse. Önce mutfak, sonra bitişikteki odayı, sonra ciğerlerini gaz doldur-sa. Anlamadan, yavaşça mı öleceksin? Sessizce mi? Sen gaz soludun diye Azrail sessizce mi gelecek? Azrail sessizce geleceği için mi gaz solu-muş olacaksın? Turuncunun sarıya karıştığı, gidip birlikte sonsuz mavi bir okyanusun kıyısına yaslandığı... Gözlerin yorulunca her şeyi böyle mi görüyorsun? Battaniyeyi üstüne çek, her şeyden vazgeç. Çaydan, ocaktaki sudan. Duvara yaslanan kemandan. Komodinin üstündeki şişelerden, şişelerdeki kokulardan... O yeşil şişeyi ne çok sevdin sen. Bir çift siyah gözün bir çift ince el gibi uzanıp sunduğu koku değil mi bu! O sevdi diye sevdiğin koku... Vazgeç hadi, kokudan da, kokuya uzanan ince parmaklardan da. Vazgeç.

Ten, toprağın altında çürürken kok-muyor. Ölümün kokusu bastırıyor onu. Güneşte, havada çürürken kokar ten. Battaniyenin altında mezarı düşün. Hiçbir şey hissetmeyeceğin karanlık odayı... Hiçbir şey göreme-yeyeceğin -son gördüğün şeyi de geride bıraktın çünkü- hiçbir şey düşün-meyeceğin odayı düşün. Görmeyi ve düşünmeyi geride bıraktığın için orada düşünemeyeceğin her şeyi burada düşün. Orada yaşayamayaca-ğın için, orayı burada yaşa. Teninin yavaş yavaş çürümesini, kurtçukların

nereden ve nasılsa gelip seni bulması-nı, kemirmesini değil. O sen değilsin. Çürüyen sen değilsin. Çürüyen bir zamanlar senin olan ve aslında hiç olmayan bir yanılgıdan başka bir şey değil. Ne güzel, ne tatlı bir yanılgıydı. Şimdi düşünürken bile tenindeki uyuşma, karıncalanma ne kadar güzel, ne kadar hoş. Uyuşmak, tende dolaşan hazlardan biriydi şüphesiz. Ten dediğimiz şey hazla avlanan bir kuş muydu? Ah mecaz! Hayatın kendisi olan mecaz... Ah mecaz olan hayat...

Bu tuzaklara düşme artık. Mecazın tuzağına düşme, hakikatin tuzağına düşme. Üşüdün mü? Kırk gündür hiç değişmedi hava. Her gece aynı keskin soğuk keskin bir kılıç gibi boşluğu ikiye bölüyor. Bazen şangır şungur iniyor yere. Bir cam kırılıyor havada.

Durup dinliyorsun. Ses üşütüyor seni. Karın kokusu üşütüyor. Sabahları masmavi bir gökyüzü, parıl parıl bir güneş görmeyi ümit ediyorsun. Öyle ya, kar yağdı, kirini, pisini kustu gök. Fakat kapıdan apartmanın, eski bir ayakkabı fabrikasından dönüştü-rülen bu devasa apartmanın üç ana kapısından birinden çıkınca, avluyla yüzleşmeden daha yüzüne çiğ, ıslak bir hava yapıyor. Karın üstünü örten, yerle göğün arasını dolduran bembeyaz bir sis. Ah rüzgâr... Ah Zaman... "Keşke" mi dedin? Aynı ipe dizemediğin başka kelimelerin de mi var? Tespih gibi. Kuka. Kaplangözü. Dağıldı ansızın, döşemenin üstün-den bir bir topladın, sandalyelerin, masanın, kanepelerin altına eğil-din, hepsini tamam edince çevresi ayetlerle süslenmiş bir tunç tasın, bir bereket tasının içine koydun,

kaldırdın. Şimdi bulamıyorsun. Kim dizecek otuz üç taneyi bir ipe? Kim imamesini takacak, kim imamenin ucuna gümüş püskülünü... Basit bir el işçiliği değil mi? Otuz üç taneyi bir hizaya dizmeye kim cesaret edecek? Ne kadar büyük bir mesele değil mi? Boş ver, uzan. Altı üstü boncuk işte. Otuz üç tane boncuk. Doksan dokuz olsa ne olur! Beş dakikada dizilir bir ipe. Ama sen mecazdan kaçarken anlamın kucağına düşmüşsün. Mecazda mündemiç anlam... Anlamda mündemiç mecaz... Nasıl da hoşuna gidiyor “mündemiç” demek! Sağaldın mı? Biriktirdiğin yaraların (yara biriktirmek sana has bir şey belli ki) sağaldı mı? Kanından, irininden yani cerahatinden kurtuldun mu? Bunu istiyor musun? Ağaç merdivenleri kırıp yaktılar. Ağaç merdivenleri... Tahta ya da ahşap merdivenleri değil, ağaç merdivenleri. Tahta ya da ahşap merdiven özeni içerir, inceliği içerir, işçilikten çok ustalığı içerir. Ağaç merdivenin içerdiği işçilikten fazlası değildir. İki düzgün, az çok düzgün kavak ağacı kesilir, daha ince olan dallar parça parça iki ana gövdenin ortasına sırayla, belli bir aralıkla çivilenir. Hepsi bu. İzaha bile gerek olmayan ağaç merdiven. Vakti geldiğinde bir baltayla parçalanır ve yakılır. Sobada ya da ocakta. Artık o merdivenin seni ulaştırdığı mesafenin anlamı kalmamıştır. O merdivenin içerdiği “yükselme” bir “alçalma”ya gerek bile duymadan havada öylece kaybolmuştur. Kimsenin sana sormak aklına gelmemiştir işte. Senin nasıl bir ömrün olabilir ki? Senin nasıl bir kaderin?

Kalbin tekledi yine. Kaç gün oldu? Uykusuzluk kalp ritmini bozar diyorlar, hatta kalp krizine bile sebep olabilirmiş. Biraz uyu artık. Uzan hadi. Ölür gibi uyu, uyur gibi ölmeyi

umarak, dileyerek. Buna ihtiyacın var. Nefeslerinden bile sıkıldın insanların. Sese tahammülün kalmadı. Ama katlanmaktır, vazgeçmek biraz da. Onların sesine, sözüne katlanırken bir şeylerden vazgeçtiğini, vazgeçmenin yoluna koyduğunu biliyorsun. Ah insanlar olmasa... Vazgeçmek ne kadar kolay olacak değil mi! Ah insanlar olmasa. Vazgeçeceklerin olmasa vazgeçmek ne kadar kolay olur değil mi! Eksiltme, sayısını düşürme vazgeçeceklerinin. Hadi uzan ve toparlan. Uzanarak toparlan. İçinin harmanını, savruluşunu toparla. Dağılmış bir evden artakalan bir direk gibi, ağaçtan bir sütun gibi -ah o eski camilerin ağaç sütunları... ibadetin bir kokusu olurdu değil mi- uzan şimdi ve çağır toz bulutları gibi dağılıp giden ne varsa. Gelip bir bir yapışsınlar vücuduna. Toparlan, senin olan, sana ait olan, sana dair olan ne varsa zamanın rüzgârı ile rüzgârın zamanı ile üşüşüp gelsin, hepsini topla gövdende, hepsini çağır. Bir harman gibi yığılsınlar üstüne. Kaybol tozun, samanının altında. İntihar eden kelekleri bilirsin. Ölümüne doğru sürüler hâlinde atılırlar ve kar gibi örterler yolları, ağaçları, köprüleri... Ölümüne iştiyakla koşan kelekler gibi ol işte. Hem kelekler gibi, ölerken üstünü örttükleri ne ise onun gibi. Ağaç gibi. Köprü gibi. Yol gibi. Sesler, kelimeler, hatıralar, kokular, isimler, evler, yollar, aşklar, kinler, öfkeler, sevinçler, yenilmişlikler, zaferler... Sonra vedalaş hepsiyle. Silkinip kalk karların altından, kelek sağanağının altından. Yandıkça yeşeren bir ağaç ol. Of, ne çok çoğaltıyorsun sözü. Hakikatin bütün yüzlerini tek tek görmek, tek tek göstermek zorunda değilsin. Vazgeç. Bundan da vazgeç. Bilmekten ve öğretmekten. Yazmak ve okumaktan. Yorulmadın mı yaşamaktan, yorulmadın mı söyle!

Deprem bir imge oldu senin içinde, gerçeği aşan bir imge. Hangi imge kendi gerçeğinin, gerçekliğinin gölgesinde kalır ki! Kendi gerçeğini aşmayınca imge olabilir mi? Her gün o kentler yeniden yıkılıyor üstüne. Sen yine de silkinip kalkıyorsun enkazların altından. Üstün başın çimento. Bir tek dişlerin ve gözlerin parlıyor. Bir heykel olmadığının tek alameti. Gidip aynalara bakıyorsun. Depremi paramparça ettiği aynalara. Yüzün yok. Dişlerin ve gözlerin var sade. Yine de bakıyorsun. O gözler, o dişlerin parıltısı senin imgen mi oluyor şimdi? Bunu kendi kendine kaç kere sordun ama bir cevap bulamadın nedense. Yunus Emre’nin basit sorularını hatırla. Hakikati bir hamlede yakaladığı için basit, çoğaltmadığı için basit olan sorularını... Dolambaçlı yollardan vazgeç. Hepsi aynı yere çıkacak. Uzan ve vazgeç. Yekin ve vazgeç. Enkazlardan yükselen çığlıklar, sokakları, evlerden boşalmış sokakları dolduran siren sesleri sana, vazgeçişine yardım edemez. Ölüm korkusuyla yüzleşmekten vazgeç. Bu senin vazgeçişini zorlaştırabilir. Hatta mutlaka zorlaştırır. Bir kentin üstünden atlayarak geç başka bir kente. Yıkıntıları seyret ağzındaki çimento tadından bir şişe suyla kurtulurken. Unutma, kar yağacak ve bütün ölümler donacak. Kar yağmasa, bütün ölümler donmasa... Donarak ölme birileri... Depremi imgesini güneşe, ağustos sıcaklığına çekme sakın. Bütün ölümlerin donmasındaki hikmeti, rahmeti anla. Hadi, uzan. Ölür gibi uzan. O kadar detaylı bir hesaplaşmaya ihtiyacın yok aslında. Vazgeç yeter. Yaşadığından nadim ol. Yaşamının bir pişmanlık, pişmanlığın bağışlanma için bir adım olduğunu düşün yeter. Vazgeç. Düşünmekten vazgeç. İnan. Sade inan. İnan.

Betty Paoli*

Almancadan Çeviren: **Fatma Türk****BELİRLEYİCİ OLAN**

Bir düşünce seni aydınlattığında,
 Şüpheyle sormalısın kendine,
 Dillendirilsin ya da dillendirilmesin, dünyaya
 Kurtuluş mu getirecek ya da beliye:

O vakit bırak olası tehlikeyi
 Hakkını inkâr etmesin bir daha!
 Sadece bir şeyi denetle: Doğru mu değil mi?
 Sadece bu, başka bir şey yol gösteremez sana.

Katlanabiliyorsa ruhunun mahkemesine,
 Bırak özgürce bayrağını dalgalandırsın!
 Değil gerisi üstüne vazife,
 Sen kefil olmamalısın.

Kendi yolunda devam ediyorsa
 Dünya alevler içindeyken ve kan:
 Sonunda zaferi kazanıyorsa,
 Sadece bereket gelir ondan.

Çünkü bak! Bir büyü, sessiz ve derin,
 Her zaman gerçeğe bağlantılı,
 Ve mızrağı gibi Achilles'in,
 İyileştirir açtığı yaraları.

Her zaman iyi ve sadakatli değil ki,
 Dünya düzenini bir arada tutan,
 Kuruntu tek başına tehlikeli,
 Belayı bir tek getirir yalan.

B a ş k a
s e s l e r

*Şair, romancı, gazeteci ve çevirmendir. Asıl adı Barbara Elisabeth Glück'tür. 1814 ile 1894 yılları arasında Viyana'da yaşamıştır.

PANZEHİR

FATMA ASİYE ŞENAT

Böyledir, hayat bazen üstüne üstüne gelir insanın, sınav rüzgârları pek sert esmeye başlar. Art arda can sıkıcı gelişmeler yaşanır, arzu edilen, hayali kurulanla araya bir anda kalın duvarlar örölür, korkulanlar başa gelir. “Bana geliyorlar bi soldan soldan” diye hisseder insan, “daraldım” der, “bunaldım” diye şikâyetlenir. Bazen de gözüne pek güzel görünen hedeflere çabucak ulaşabilmek için doğruları, değerleri yerle yeksan edeceği bir yola sapmaya niyetlenir. İstedğini elde etmek ya da meselesini çözmek için bazen kolay lakin haram yollar akla sökün ediverir, “Şeytan diyor ki...” diye başlayan cümleler tıkr tıkr kurulur. Adının anıldığını duyan şeytan durur mu, koştura koştura gelir. “Yaşasın, bana iş çıktı” diye neşelenir, “hangi kanaldan devam ettirsem süreci de daha da kötüleştirsem şu kulu?” diye sinsi planlar kurmaya başlar. İşte tam bu esnada Kur’an’da “de ki” kalıbıyla öğretilmiş bir dua can simidi gibi imdada yetişir: *“Rabbim! Şeytanların vesvese ve gizli kışkırtmalarından, tahriklerinden sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım rabbim!”* (Mü’minun, 23/97-98)

İnsan için şeytanın vesvesesi ciddi bir risk anlamı taşıırken şeytan açısından taa insanın yaratılmasının ardından başlayan çok eski bir düşmanlığın devamıdır, o zaman yaptığı plana bağlıdır. İnsana baş eğmeyi reddedince

ilahi rahmetten kovulmasının hıncını insanoğlundan almaya ahdetmişti, bu ahdin gereğini insanlık tarihi boyunca en üst seviyede yerine getirdi de. Elbette yaşanan her kötülüğün her doğru yoldan sapmanın müsebbibi şeytan değildir, onun baskı ve zorlama içermeyen, “teklif var, ısrar yok” kıvamındaki davetine gönüllü şekilde olumlu cevap veren insan her zaman baş faildir. Hatta kötülükte insan bazen o kadar ileri gider, aşama kaydederek ki “şeytana pabucunu ters giydirir.” Lakin şeytanın insanın içine işleyen vesvesesi, örtük tahrikleri doğruluktan sapma hâlini tetikler, kolaylaştırır. Zira şeytan insanın en hassas, en gizli hususiyetlerinin farkındadır, bu nedenle kimin hangi üsluptan etkileneceğini gayet iyi bilir ve bu bilgiyle özellikle zayıf noktasından ve zaaf anlarında insanı vurur.

Kimisi için öfke duygusu zayıf noktasıdır, bir türlü bu duygusunu kontrol edemez. “Öfke baldan tatlıdır” sözünü haklı çıkartır, ağzından, elinden çıkanı kontrol edemez, öfkenin sonucunu hesaplayamaz. Şeytan “Durma, devam, devam!” diye fısıldar, “Bak ne kadar güçlüsün böyle kırıp dökerken, sonu ne olaksa olsun, onu da o zaman düşünürüz.” diye ekler.

Kimisinin can damarı, para puldur. “Daha fazla kazanayım da nasıl olursa olsun.” der. Kimi normalde böyle değildir ama dara düşünce onun da

aklına suiistimal imkânları gelmeye başlar. Şeytan durur mu, “Amaaaan, millet neler yapıyor, bu sefer de sen aliver, n’olacak ki!” der, “Zaten hakkın daha fazlası.” diye mantığa (!) bürüyüverir, kaşla göz arasında. İçindeki iyilik sesi “Ama tüyü bitmedik yetim hakkı...” demeye kalmadan atı alan Üsküdar’ı geçer. Kişi bazen bu ayartma karşısında değerlerini hatırlar, şeytanın ayartmasına boyun eğmez, “Estağfurullah, aklımdan geçmesi bile kabul edilemez.” der, doğruluk yolunda yürümeye devam eder.

Kiminin bam teli karşı cinstir; helal haram demeden, kimdir nedir dinlemeden, insanlık onurunu gözetmeden karşı cinse akar âdeta. İçindeki boşluğu bu akış doldurur zanneder ama aksine daha da büyütür, öz saygısını zedeler de farkına varmaz. Şeytanın en iyi kullandığı damarlardan biridir bu. Şeytanın dürtüklemelerine karşı durmak, Yusuf Peygamber gibi yürekli ve metanetli olmayı ister, bir de fazladan tedbirli, risk yaratacak durumlardan olabildiğince uzak durmayı. Şeytanın sesi ancak böyle kısılır ama ahir ömre kadar bu kapıyı tıklatmaktan hiç vazgeçmeyeceğini en baştan bilmek gerekir.

Karamsarlık, ümitsizlik, değersizlik duygusu, şeytanın en verimli avlanma sahalarından bir diğeridir. Adı üstünde, kendisi Allah’ın rahmetinden

ümidini kesmiştir ya, herkes kendi gibi olsun ister. Dünün olumsuz durumlarını hatırlatarak bugünü ve yarını da karartmaya çalışır. Gerçekçilik, rasyonellik adı altında umut kapılarını sonuna kadar kapatmak için yanında yörende dolanır durur.

Yanlış davet etmekte, bu uğurda akıllara “karpuz kabuğu düşürmekte” mahir olan şeytan, iyilikten, güzel işlerden uzaklaştırma söz konusu olduğunda da gerçek bir uzmandır. İnsana hangi damardan girildiğinde daha etkili olduğunu defalarca tecrübe ettiği için iyilik yolunu kesmek de onun özel uzmanlık sahası içinde yer alır.

Mesela namaz atmosferi şeytan için sağdan soldan mümine yanaşmaya can attığı harika bir fırsattır. En olmayacak hesaplar, işler, planlar namazda akla gelip durmaz mı? İki rekât mı kıldım, üç mü? Zamm-ı sureyi okudum mu okumadım mı? İlk oturuşu yaptım mı yapmadım mı? Ya teheccüde, sabah namazına uyanma, günün yorgunluğu basınca kalkıp yatsıyı kılma seremonisi? Beş dakika, beş dakika daha diye diye alarmı ertelemeler, arada vakti kaçırmalar... Uyuyan evladının üstünü sıkıca örten anne özeniyle yorganını kenarlarından bastırarak uykuyu bin kat tatlı hâle getiren kimdir? Namazın sefasının sürülmesinden en çok kim rahatsız olacaksa o elbette.

Suret-i haktan görünerek insana yaklaşmak şeytan ve yaranının en sevdiği yollardan biridir. İnsanı yaptığı iyiliklerle överek egosunu harekete geçirmek, kibre kapılmasını

desteklemek, üstünlük taslamasını, kendini aklamasını kolaylaştırmak bu sürecin başlıca payandalarıdır. İnsana zarar verecek duyguları, düşünceleri öyle bir mantığa bürür, öyle yaldızlı hâle getirir ki paketin içindeki kötücül unsurları fark etmek bir hayli zorlaşabilir. İster insanın bilinçaltına kodlanmış olumsuz tabiat özelliklerinden kaynaklansın, ister şeytanın o tabiatı harekete geçirmek için kullandığı yöntemlerden neşet etsin, isterse şeytanlaşmış insanların şer projeleriyle harekete geçsin... Kötülüğe anahtar, iyiliğe kilit seçimler, insanın hayat yolculuğunu en çok zorlaştıran unsurlar arasında yer alır.

Hayatın imtihan etaplarını başarıyla tamamlamak için şeytana ve işbirlikçilerine kulak asmamayı, düşmanı düşman bilmeyi, sağında solunda dolanmamasını başarmak önemlidir. İnsanı yarattı yaratalı şeytana karşı onu destekleyen, hep ondan yana olan Rahman'ın rahmetine sığınmak için dualar kıymetli anahtarlardır. Bu anahtarı kullanarak şeytanı etkisiz hale getirmek ve adına yaraşır şekilde ümitsizlik zindanına hapsetmek için dilimizi sığınma dualarına alıştıralım. Zira doğruyu doğru olarak görüp ona tabi olmakla, yanlış yanlış bilip ondan uzak kalarak rızıklandırılmak, şeytanın ayartma faaliyetlerine karşı Yaraticımızdan destek istemekle mümkün ve kolay hâle gelir.

(Yazardan sevgili okuyucusuna özel not: Ya Allah diyelim, “Rabbi” kışmından başlayarak bu duayı orijinaliyle de ezberleyelim, Rabbe sığınmanın güvenini iliklerimize kadar hissedelim: Mü'minun, 23/97-98)

Dijital

AYAK İZİ

TUBA NUR UMUT

Geçmişte toprağa bırakılan izlerin yerini, sanal dünyada “dijital ayak izleri” aldı. 20. yüzyılın sonlarında literatüre dâhil olan “dijital ayak izi” kavramı, dijital dünyanın seyyahlarının çevrim içi yolculukları esnasında farkında olarak ya da olmadan bıraktığı izleri, yani verileri ve kayıtları ifade ediyor. Dijital âlemde ilerlerken gerçekleştirdiğimiz her faaliyet -ziyaret ettiğimiz web siteleri, arama motorundaki sorgularımız, paylaşımlarımız, etkileşimlerimiz ve etkileşim tarzımız, alışveriş geçmişimiz, tıklamalarımız, hatta gözlerimizin bir sayfada, bir haberde ya da görselde kaç saniye takılı kaldığı gibi küçük veri kırıntıları- bir iz bırakıyor, kayıt altına alınıyor bu mecrada.

Dijital ayak izinin, ifade ettiğı mefhumu nitelemede kısmen yanıltıcı bir kavram olduğı düşünülebilir. Zira ayak izi her ne kadar bize mahsus olanı işaret etse de aynı zamanda geçiciliğı çağrıştıran bir anlamı barındırıyor. Çünkü topraktaki izler zamanla kayboluyor, rüzgârı siliniyor. Oysa dijital âlemde yazı kaybolmadığı gibi söz de uçmuyor. Paylaşılan her kelime, her beğeni, her yorum, bireyin düşüncelerini, zihinsel yönelimini

ele veren, değerlerinin yansımalarını içeren unsurlar olarak dijital hafızada yerini alıyor. Kendi hafızalarımızda hatıralarımız zamanla silikleşse de bazı şeyleri unutmak ve geçmişte bırakmak mümkün olsa da dijital izler tam anlamıyla kaybolmuyor. Geçmişin izlerini kolayca silmeye izin vermeyen böylesi bir yapıda yazdıklarımız, paylaştıklarımız bir şekilde karşımıza çıkabiliyor. Yanı sıra bu izler, bize dair inşa edilecek dijital kimliğin yapı taşlarını da oluşturuyor. Ayak izlerimiz üzerinden tercihlerimize, ilgilerimize ve yönelimlerimize dair bir profil oluşturuluyor. Peki, bu izlerden müteşekkil hafızanın bizlere dönük anlamı ne?

Dijital ayak izleri hakkında devam eden tartışmaların başlıcaları, mahremiyet ve veri güvenliğı ile ilgili. Bıraktığımız dijital izlerden oluşan kimliğimiz, ticari şirketlerle ücret mukabilinde paylaşılabilir. Hedef kitlesinin nasıl davrandığını bilmek, ihtiyaçlarını anlamak ve profillere uygun ürün veya hizmet sunmak isteyen ticari işletmeler

stratejilerini dijital ayak izlerimizi gözeterek uyarlıyorlar. İzlerimiz, algoritmaların hammaddeleri hâlini alıyor; bize belirli içerikler sunmak, ürünler pazarlamak veya teklifleri kişiselleştirmek için kullanılıyorlar. Bu durum çeşitli avantajlar sunuyorsa da nihayetinde bizleri manipülasyona açık hâle getiriyor. Manipülasyona bu denli açık bireyler olarak gerçekten kendi tercihlerimizi mi yapıyoruz yoksa bu tercih bizlere fark ettirmeden mi biçimleniyor? Bu tartışmalar, sosyal medya etiği alanında büyüyen bir kaygıyı daha ortaya koyuyor: Bizim izlerimiz, yalnızca bizim değil bizimle benzer özellikler taşıyan profillerin de manipüle edilmesine sebebiyet veriyor. Bu itibarla veri mahremiyeti sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal bir boyut kazanıyor.

Yine dijital ayak izleri, dijital itibarımızı belirleyebildiği gibi kişileri itibarsızlaştırmak için de kullanılabiliyor. “Olumlu dijital ayak izi oluşturmak”, dijital vatandaşlığın en önemli bileşenlerinden biri hâline gelmiş durumda. Üstelik dijital itibar, günümüzde yalnızca sanal dünyada değil gerçek dünyada hakkımızda oluşan değerlendirmeleri de şekillendiriyor. Nitekim birçok şirket, iş başvurularını değerlendirirken adayların dijital ayak izlerini takip ederek kanaatlerini oluşturuyor. Bu durum, bireyin gerçek dünyadaki eylemleri yanında dijital yolculuğunu da kontrol etmesini, eylemlerinin uzun vadeli sonuçlarını gözetmesini gerekli kılıyor.

Güvenlik bağlamında ise dijital ayak izleri, sahte kimliklerden siber suçlara kadar pek çok tehdide kapı aralıyor. Uzmanlar, bu tür risklere, dijital ayak izimizi kontrol etmemize yardım edecek teknik önlemlere ve belirli güvenlik ayarlarına işaret ediyorlar. Bu önlemler arasında paylaşılan veri miktarını sınırlamak, kişisel bilgilerimizi verdiğimiz sitelerin güvenilir olup olmadığını sorgulamak, gizlilik ayarlarını gözden geçirmek ve uygun bir mahremiyet seviyesi belirlemek gibi hususlar bulunuyor. Söz konusu teknik önlemleri almak bilinçli dijital vatandaşlar olmanın temel unsurlarından addediliyor.

Ancak teknik önlemler tek başına yeterli değil. Esas mesele, uygun izler bırakmayı ilke edinen bir şuur geliştirmek. Dijital hafızanın aynasında nasıl bir suretle karşılaşmak istediğimiz, “dijital ayak izi” kavramı bağlamında öncelememiz gereken soru gibi görünüyor. Zira oluşturduğumuz her dijital ayak izi, karakterimize ve ahlaki duruşumuza şahitlik eden bir vesika niteliğinde. Ardımızda bıraktığımız tüm diğer izler gibi dijital ayak izlerimiz de hesap gününde karşımıza çıkacak kayıtlar olarak mesuliyet sahamıza dahil oluyor. Biz dijital çağın yolcuları için en mühim olan husus, ardımızda pişmanlık duymayacağımız, hayırla yâd edileceğimiz izler bırakmak; murakabe bilincine sahip, sağlam bir karakterin ve ahlaki değerlerin şekillendirdiği bir dijital miras inşa edebilmek gibi görünüyor.

CEMAL ŞAKAR'I OKUMAK İÇİN 10 SEBEP

BİR “Edebiyatın meddep suskunluğu”nu kırmaya çalışan yazarlardan biri Cemal Şakar. Peki, bu suskunlukla alıp veremediği nedir? “*Haksızlık karşısında susan dilsiz Őeytandır.*” hadisinde vurgulanan suskunluğun bozulmasıdır Şakar’ın amacı. Cemal Şakar yks edebiyatın meddep suskunluğunun bir çözüm olmadığının örnekleriyle yüklüdür.

İKİ “Cemal Şakar yks” bir ovada zaman zaman menderesler oluştursa da kendi hâlinde ağır ağır akan bir nehre benzemiyor. Dağların, tepelerin arasında bazen şelaleler bazen gller oluşturarak ilerleyen bir akarsuya benziyor. Bu yüzden de kenarında oturup çay keyfi yapılabilecek bir nehirde ziyade içine girip rafting yapılabilecek ve tam olarak neyle karşılaşılabileceği asla net olarak kestirilemeyen bir akarsu onun yazdıkları.

Cemal Şakar’ın öyküsünde şiddet “maruz kalınan bir nesne”dir. şiddete maruz kalmanın gerilimi birçok Cemal Şakar öyküsünün kurucu unsurudur. Cemal Şakar, yazar olarak bu gerilimde bir “şahitlik” görevini üstlenir âdeta. Anlattıkları kadar anlatmadan hissettirdikleriyle ilerler bu şahitlik. Ancak her hlkrda ima etmekten ziyade hissettirmek, aklettirmektir onun temel hedefi. Cemal Şakar öyküsünde şiddet, bütün gerçekliği ve tevil edilmezliği ile ve hatta szn bitmiş olmasına rağmen anlatılır. Bir söz sanatı olan edebiyatta szn bitmiş olduğu noktadan ötesinin nasıl anlatıldığı ise elbette tartışılması gereken bir konudur.

DÖRT Cemal Şakar’ın öyküsünün vurgulanması gereken bir başka boyutu ise “samimiyet” yaftası ile öyküyü egoya hapseden ykcleri farklı ufuklara davet etmesi. Ne diyor Cemal Şakar: “yknn diğer türlere göre aldatıcı bir yanı var; sanki ne söylesen oluyor, ne söylemesen yine oluyor gibi. Harar gibi; ne koysan alıyor, ne çıkar-san oluyor. Öykülerin çoğuna bakın, aslında ancak günlük olarak yazılıp bilgisayarda saklanması gereken şeyler ya da bir dosta yazılmış mektuplar sanki. Oysa yayımlamanın bireyliğimizi aşan bir yanı vardır; orada zımnen insana, insanlığa dair şeyler söylediğimiz varsayılır. Hayatın nabzı o eserde gümbür gümbür atıyordur, her insan orada kendi nabız atışlarını görür, görmeli.”

BEŞ Cemal Şakar, anlattıkları kadar anlatmadan hissettirdikleriyle de “okunmalı”. Onun ykleri, metinde yer alan detaylar kadar metinde bulunmayan ama varlığı da hissettirilenlerle bir bütün teşkil ediyor.

Cemal Şakar sadece yazmakla yetinmeyen ne yazdığını ve nasıl yazdığını da sorgulayan hem kendini hem de edebiyatı hesaba çeken bir yazar. O sadece öykü yazmakla yetinmiyor bir de düşünce dünyası inşa ediyor. Bu sebeple onun deneme külliyatı da hem nicelik hem de nitelik olarak göz ardı edilemez. Cemal Şakar'ın kurgu olmayan metinleri dışında eleştiri ve inceleme yazıları olsa da yazılarında “deneme” merkezi bir rol oynar. O, kurgu dışı metinlerini hangi türde kaleme alırsa alsın dil ve üslup olarak denemenin imkânlarından yararlanır ve gereklerini gözetir. Şakar'ın kişi merkezli yazılarında da aslolan anlatmak istediği meseledir. Hakkında yazı yazdığı temayı tasvir etmekle yetinmez, anlamayı/yorumlamayı da amaçlar. Yazdıklarında güçlü bir felsefi damar da vardır. *Hasan Aycın'ın Çizgisi* kitabı da bir sanat performansına nasıl yaklaşabileceğine dair ilham verici bir kitaptır.

YEDİ Ertan Örgen, Cemal Şakar'ın öyküsü üzerinden “kara gerçeklik” kavramsallaştırmalarını yaparken onun öyküsünde şiddetin ele alınışını okumaya tabi tutar: “Post-modern anlatımın keyif vericiliğine bir tepki olarak gerçekliğin üstünün örtülemeyeceği iddiasıyla bütün bu sanal estetiğin uyutuculuğuna karşı çıkan, sert bir gerçekliği ideal adına sunan metinlere ‘kara gerçeklik’ denilebileceğini bir kez daha yineleyelim.”

Cemal Şakar, özellikle son öykülerinde ülke ve İslam coğrafyası etrafında olup bitenleri bu şiddetli gerçekliğin imajlarıyla örselemek adına böylesi bir anlatım biçimine ilerlemektedir. Söz konusu edeceğimiz son öykü kitabı *Mürekkap*, savaş ve terör dolayısıyla kötülük temaları etrafında dolanmaktadır. İlgili temalar ezilmiş, yerinden edilmiş, baskıya uğrayan ve büyük oyuna sadece kurban figür olarak katılmak zorunda bırakılmış kişiler aracılığıyla verilmektedir. Dil de burada acının ve zulmün arasına sıkışır.

DOKUZ

Turgut Uyar, “korkulu ustalık” derken ustalaşmanın, olgunlaşmanın kendisinden değil yıllar boyu yazarak üretilen kalıpların yazarın ve edebiyatın önünü tıkaması tehlikesinden bahsediyordu. Kendini tekrara düşmemek Cemal Şakar'ın temel kaygılarından biri. Ancak Şakar sadece “tema” tekrarından bahsetmiyor burada, hatta tema tekrarından pek de endişe etmiyor. Onun öyküde, temel kaygısını “biçimle” ilgili tekrarlar oluşturuyor. Bu yüzden onun kitaplarını bir biçimler külliyatı olarak da tanımlamak mümkün. Necip Tosun diyor ki: “Şakar öykülerinde yeni bir biçimsel anlatı

ON tekniği ve kurgu arayışındadır. Sıradan, önemsiz gibi gözüken bir meselenin etkisini kurgu yaklaşımıyla estetize eder. Dümdüz anlatıdan vazgeçip olayları, görüntüleri, duyguları farklı biçimlere büründürüp özgün anlatım denemelerine girer. Aslında öykü onda biçimdir/kurgudur desek yeridir. Çünkü anlatacağı şeyi kırar, bükür, kesip biçer. Öyle ki anlatmak için kurguluyor değil, kurgulamak için anlatıyor gibidir. Öykülerde bol bol fotoğraf, şekil kullanır, kurmacanın sınırlarını zorlar. Cemal Şakar'ın özellikle son dönemlerde duygu ağırlıklı öykülerden düşünce ağırlıklı öykülere evrildiğini görürüz.”

SIKIŞMIŞ GERÇEKLIĞE DAİR: "THE REMARKABLE LIFE OF IBELIN"

MEHMET ÖNDER KARAKAŞ

The Remarkable Life of Ibelin, Duchenne, yani kas distrofisi hastalığıyla mücadele eden engelli Norveçli genç Mats Steen'in gerçek ve sanal dünyalar arasında kurduğu yaşam dengesini anlatıyor. Benjamin Re'e'nin yönetmenliğini yaptığı bu belgesel, Mats'ın fiziksel sınırlarının gün geçtikçe daralmasına karşı, World of Warcraft adlı oyunun evreninde yarattığı Ibelin Redmoore karakteri sayesinde kazandığı sınırsız özgürlüğü gözler önüne seriyor. Mats, bu dijital dünyada bir kahramana dönüşürken hastalığı hasebiyle gerçek hayatta ulaşamadığı deneyimleri burada yaşıyor. Ölümü sonrasında ailesinin bulduğu blog yazıları ve sanal arkadaşlarının anlattıkları belgesel boyunca Mats'ın

bu dünyada ne kadar dolu ve anlamlı bir yaşam sürdüğünü ortaya koyuyor. Film, fiziksel dünyada sınırlanırken sanal dünyada özgürleşen bir ruhun hikâyesini, dokunaklı bir anlatımla sunup izleyiciyi gerçeklik, simülasyon ve varoluşun anlamı üzerine derin düşüncelere davet ediyor.

Gerçeklik ve Simülasyonun Birbirine Karıştığı Evren

Jean Baudrillard'ın simülasyon kuramı, *The Remarkable Life of Ibelin*'de güçlü bir şekilde kendini gösterir. Film, gerçeğin ve sanalın iç içe geçtiği, sınırların bulanıklaştığı bir evreni resmeder. Mats Steen'in fiziksel dünyadaki yaşamı, hastalığının ilerlemesiyle giderek kısıtlanırken,

World of Warcraft'ta yarattığı Ibelin Redmoore karakteri ona sınırsız bir özgürlük sunar.

Mats'ın bilgisayar başında geçirdiği zamanlar, başlangıçta ailesi tarafından bir kaçış veya yalnızlık olarak değerlendirilir. Ancak ölümünün ardından keşfedilen blog yazıları ve sanal arkadaşlarının anıları, bu zamanların aslında dolu dolu yaşanmış bir hayata karşılık geldiğini gösterir. Azeroth'un büyüdü dünyasında Mats, savaşılar liderlik eder, yeni arkadaşlıklar kurar ve fiziksel dünyada ulaşamayacağı zaferlere ulaşır. Filmde, Mats'ın avatari Ibelin Redmoore'un katıldığı savaş sahneleri ve dostlarıyla yaptığı sohbetler, Baudrillard'ın hipergerçeklik kavramının somut örnekleridir. Gerçek ve sanal arasındaki ayrım o kadar silinmiştir ki, Mats için bu dünyada yaşanan her an, fiziksel dünyadaki deneyimlerden daha gerçek hâle gelir. Simülasyon, onun için bir yanılsama değil; özgürlük, aidiyet ve anlamın kaynağıdır.

Yeni Varoluş Biçimleri

Mats Steen'in hikâyesi, dijital çağda varoluşun nasıl yeniden tanımlandığını gösterir. Baudrillard'ın ortaya koyduğu gibi, simülasyonlar, bireylere fiziksel dünyada mümkün olmayan varoluş biçimleri sunar. Mats, World of Warcraft'ta yalnızca bir

oyuncu değil; bir kahraman, bir lider ve bir dosttur. Azeroth'ta Ibelin Redmoore olarak kazandığı zaferler, fiziksel dünyadaki kayıplarını telafi eder. Mats'ın gerçek hayatta bedeni zayıfladıkça, dijital dünyadaki varoluşu güçlenir. Bu, fiziksel gerçekliğin sınırlarının aşıldığı ve yeni bir özgürlük alanının keşfedildiği bir varoluş biçimidir. Dijital kimlikler, bireyin gerçek dünyadaki kimliğinden bağımsız olarak yeni anlamlar kazanır.

Benjamin Ree'nin anlatısı, bu yeni varoluş biçimlerini estetik ve duygusal bir derinlikle işler. Mats'ın blog yazıları ve oyun içi sohbetleri, onun sanal dünyadaki varoluşunun ne kadar dolu ve anlamlı olduğunu gösterir. Bu dünyada, fiziksel engeller, zaman ve mekân sınırları yoktur. Mats, sanal dünyada sadece yaşamakla kalmaz; özgürleşir ve yeniden doğar.

Simülasyon Çağında Varoluşun Anlamı

The Remarkable Life of Ibelin, simülasyon çağında varoluşun anlamını sorgulayan bir yapımdır. Mats'ın hikâyesi, dijital dünyada kurulan bağların ve deneyimlerin ne kadar "gerçek" olabileceğini gösterir. Baudrillard'ın hipergerçeklik kavramı, bu bağlamda daha da derinleşir: Gerçek ve simülasyon birbirine karışır ve "yeni bir gerçeklik" doğar. Mats'ın sanal dünyada kurduğu ilişkiler, fiziksel dünyadaki ilişkiler kadar hatta bazen onlardan daha anlamlıdır. Dijital dostları, Mats'ın hayatına dokunan ve onun varlığını anlamlandıran kişilerdir. Mats'ın ölümün-

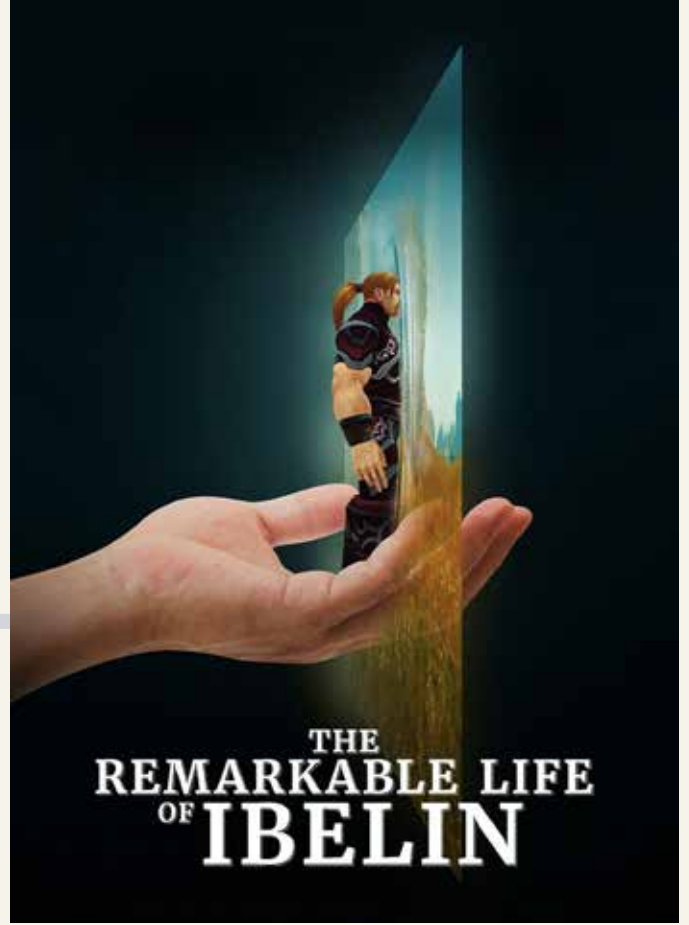
Film Künyesi:

2024 / 1 Saat 44 dk /

Belgesel

Yönetmen: Benjamin Ree

Ülke: Norveç

den sonra bu dostların cenazede söyledikleri sözler ve paylaştıkları anılar, dijital varoluşun gücünü ve derinliğini gözler önüne serer.

Ree'nin filmi, modern toplumun gerçeği nasıl yeniden tanımladığını ve simülasyonların bu tanımda nasıl bir rol oynadığını anlatır. Mats'ın sanal dünyadaki zaferleri ve dostlukları, fiziksel dünyada yitirdiği anlamı yeniden inşa eder. Dijital dünya, bu anlam arayışının yeni bir sahnesidir.

Sonuç Yerine

The Remarkable Life of Ibelin, Mats Steen'in hikâyesi üzerinden gerçeğin, simülasyonun ve varoluşun sınırlarını sorgulayan güçlü bir belgesel. Baudrillard'ın simülasyon ve

hipergerçeklik kavramları, Mats'ın dijital dünyadaki yaşamında somutlaşır. Film, sanal dünyada kurulan kimliklerin ve ilişkilerin ne kadar gerçek olabileceğini gösterirken, modern insanın anlam arayışını da derinlemesine ele alır. Mats'ın fiziksel dünyadaki sınırlı varoluşu, dijital dünyada sınırsız bir hürriyete dönüşür. Bu, sadece bir bireyin hikâyesi değil; dijital çağda varoluşun yeniden tanımlanmasıdır. Benjamin Ree, Mats'ın yaşamını anlatırken, izleyiciyi gerçeği ve sanalı yeniden düşünmeye davet eder. Bu film, varoluşun dijital dünyada nasıl anlam kazandığını ve simülasyonların, modern insan için nasıl bir özgürlük alanı sunduğunu gösterir. Mats'ın hikâyesi, hepimize şu soruyu sorar: Gerçeklik nedir ve nerede başlar?

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

MEHMET SEFA YILMAZ

İşte yine yağmur yağıyor. İşliyor kusursuz nizam. Su toprağa düşüyor. Toprakta; tohuma, denize, asfalttaki çukura oradan susuz kalmış bir kediye ve nihayetinde yine havaya. Bir tohumdan bin bereket çıkaran kudret ve “hayran olunası uyum.”

İnsanı şaşırtan şey ise yağmurun yağması olgusuna zihnin böylesine köprüler kurması ve varış yeri olarak çocukluğunu seçmesi. Yağmuru suçlamıyorum. O fail değil sadece tanık, belki de azmettiren. Oysa hava maviyken çocukluğum ve geçmiş birbiriyle alakasız yüzlerce belirsiz olgunun zihnimde zuhur ettiği bir sis bulutuydu. Şimdi nasıl da somut hâle gelmişti anılar; babamın gençlik yüzü, anneannemin cam vitrinindeki vitray fincanları, ilk psikolojik konfor alanım minderlerden yaptığımız çadırlar, bahçemizde tarhana ile beslediğimiz kumru yavruları, önlük yakalarımın ütülenmesi, cami çıkışı dağıtılan küçük çikolataların verdiği saf mutluluk, dedemin köy evinde beyaz boyası soyulmuş açınca gıcırdayan ahşap pencere ve yeni defterimde ilk sayfalara gösterdiğim özen. Zihnin kurduğu nostalji köprülerinin sağlam ayakları bu anılar. Asla yıkılmazlar çünkü anılar zaman ya da para gibi harcanmazlar ve dökülmez yaprakları ulu ağacının. Ne zaman ki onları hatırlatan bir koku, tat veya nesne buluyorum, sevinyorum eski bir dostta rastlamış gibi. “Et pium desiderium” diye bir kavram okuyorum, “gerçekleşmesi olası olmayan gelecek veya geçmiş bir şeye duyulan derin hasret” demekmiş. Ne de güzel tarif ediyor bizleri. Ama dünya dönüyor işte. Doğuyor her gün yeniden insanoğlu gibi ve çocuklar yetişkin, yetişkinler ihtiyar oluyor. Merak ediyorum çocukken bir sözcüğü ilk ne zaman anlamla birleştirdiğimi. Kelimeleri kavradıkça derinleşiyor hayat isimli roman ve anlıyorum artık bir filizin asfaltı delerek yeşermesinin ne anlama geldiğini. İlk sayfalara dönmek, çocukluğumu tekrar yaşamak istiyorum. Çünkü olgunlaşmadan dalından düşen meyveler gibi erkenden ayrılmış hissediyorum çocukluk treninden.

Büyümenin verdiği bu acımtırak haz, işe gidip gelmeler, gölgelerle kaplanan vicdan, acıları hatta ölümü görmezden gelmeler ve duraksız koşuşturmaca. Korktuğunu belli etmemek için mezarlıkta ısıklık çalanlara benziyoruz. Özlüyoruz çocukluğumuzu. Mutluluğu kuytulara buluyoruz. Zaman, elinde fener yavuz bir hırsız, çalışıyor ömürden her bir günü. Kirlili, siyah bir derenin içinde hâlâ yaşayabilen balıklar gibi içimizde bir yerlerde yaşıyor çocukluğumuz. Bu yüzden sandıktaki naftalin kokusu zaman makinesi oluyor birden ve seviyorsun onu; annenin yemeni kokusunu içine çekmeyi sevdiğin gibi veya sadece düşünmeyi bile sevdiğin çocukluğun gibi. Karşımda sekiz yaşındaki hâlim. Oturmuş bir koltuğa. Başını kaldırıyor, asansör sessizliği. Korkuyorum ondan, beyaz ışık altında sorgulanıyor gibi hissediyorum. Bir şeyler demek istiyorum ona. Önce sessiz çıkıyor ağızından kelimeler. Topluyorum kendimi mahcubum. “Zamanı durduracak şeyleri harcamada tutumlu ol, ara ve topla onları hangi ağaçta bulursan. Şimdilerde vakit geçmiyor. Bizler ne aradığını unutan açgözlü kediler olduk. Tıpkı sarı yapraklar gibi savruluyoruz sonsuz rüzgârda.”

Susuyor. Gözleri bende. Sessizlik bir güneş oluyor bana buzu eriten. Küçülüyorum. “Sarıl sevdiklerine, on beş dakika fazla kal salıncakta, korkma suda yüzmeye, diz kapağın kanadığında sevin toprağa değdiği için ve ara varlığının anlamını. Sadece doğaya bak ve anla hayatın basitliğini. Pürüzsüz bir çarşaf gibi esnet ruhunun köşelerini. Hoş gör insanları ve de ki annene başının etrafında dolaşan ve sen güldükçe berraklaşan şey havaymış. büyüyormuş insan ansızın.”

Biraz irkildi.

“Korkma zaman geçtiği için, kolay değil zaman değirmenini durdurmak. Sıkılma ondan ve acele etme büyümek için. Cebinde onu taşıyacaksın her zaman.”

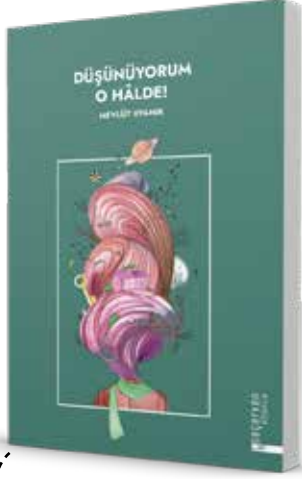
Meraklandı sanki.

“Neyi?”

“Çocukluğunu. Allah’a ısmarladık.”

*“Sonra ansızın o hatıra karşımda beliriverdi. Bu tat, Combray’da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı.”

Bu köşe, Marcel Proust’un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıştır.

Geçerken Kitaplık'ın okurlarına kattığı bir diğer nadide eseri tanıtmaktan mutluluk duyarız! Mevlüt Uyanık'ın iki yıl boyunca Geçerken'de kaleme aldığı felsefe yazıları "*Düşünüyorum O Hâlde!*" ismiyle derlendi. Yazarımızın tuttuğu ışıkla felsefenin dehlizlerinde kaybolmadan ilerliyor, Yunus Emre, Eşrefoğlu Rumi ve daha nicelerinin örneği içinde kimliğimizin hakikatine eriyoruz.

**Geçerken
KİTAPLIK**

Savaşın yıktığı tarihi şehirlerden biri olan Musul'un kültürel mirası yeniden canlandırılıyor. Irak'ın zengin ve köklü geçmişinin izlerini taşıyan şehir, aldığı ağır darbelerle tarihinden önemli parçaları kaybetmişti. Unesco girişimiyle, şehrin merkezindeki El Nuri Ulu Camii'nin minaresi restore edildi.

İsviçre'nin Bern Kantonu Grindelwald'da Dünya Kar Festivali düzenlendi. Üç yüz eserin katıldığı kardan heykel yarışmasında Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim görevlileri Erhan Karadağ, Zafer Güngen, Onur Fındık ve Mehmet Küçük yaptıkları Şahmeran motifiyle dünya şampiyonu oldu.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığınca düzenlenen "Türkiye Yayıncılık Zirvesi: 21. Yüzyıl Yayıncılığında Fırsatlar ve Meydan Okumalar" programında "Babıali'den Günümüze: Türkiye'de Matbuat Dünyasının Dönüşümü" oturumu Rami Kütüphanesi'nde gerçekleştirildi. Zirvede, "Küresel Yayıncılığın Geleceği: Hegemonya, Etik ve Yeni Anlatılar", "Dijitalleşen Yayıncılık ve Okuma Kültürünün Geleceği" gibi başlıklar konuşuldu.

